

Generalitat de Catalunya
**Departament
d'Ensenyament**

Generalitat de Catalunya
**Departament
d'Interior**

PREVENCIÓ, DETECCIÓ I INTERVENCIÓ DE PROCESSOS DE RADICALITZACIÓ ALS CENTRES EDUCATIUS

PREVENCIÓ, DETECCIÓ I INTERVENCIÓ DE PROCESSOS DE RADICALITZACIÓ ALS CENTRES EDUCATIUS

Protocol de prevenció, detecció i intervenció de processos de radicalització islamista

Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació

PREVENCIÓ DELS PROCESSOS DE RADICALITZACIÓ

- Justificació
- Objectius

Factors de risc de radicalització

Desenvolupament personal

Context escolar

Context familiar

Context social

PROPOSTA PEDAGÒGICA DAVANT UN ATEMPTAT

Coneixement o sospita de radicalització o pertinença a un grup radical d'un alumne per part de qualsevol membre de la comunitat educativa

Direcció

Informació
Assessorament

Inspecció d'educació

A través de
l'ORC

JTAS

Junta Territorial d'Avaluació i Seguiment
DE i PG-ME

Presumpte
infracció

Comunicació a Fiscalia

Informació
Assessorament
Propostes
d'intervenció

Direcció

amb assessorament EAP

INTERVENCIÓ EDUCATIVA

Mesures educatives

Alumnat
Grup-classe
Famílies

Circuits de derivació si s'escau

CSMIJ
SERVEIS SOCIALS
DGAIA

Seguiment de casos
detectats

PREVENCIÓ I DETECCIÓ

VALORACIÓ

INTERVENCIÓ

Mòdul de Prevenció de processos de radicalització als centres educatius

INTRODUCCIÓ

Els menors són objecte d'especial protecció per part dels estats i les organitzacions internacionals com es recull a diverses declaracions (Declaració Universal dels Drets Humans i Declaració Universal dels Drets de l'Infant) i a la Convenció sobre els Drets de l'infant (1989), actualment vigent. Aquesta Convenció determina que els estats es comprometen a assegurar a l'infant la protecció i l'atenció que siguin necessàries per al seu benestar, i que l'educació de l'infant haurà d'estar adreçada a fomentar el respecte dels drets humans i les llibertats fonamentals de totes les persones.

En l'àmbit escolar, la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, en l'article 2 sobre "Principis rectors del sistema educatiu", exposa els principis generals que regeixen el sistema educatiu, entre els quals destaquen aquells que garanteixen la transmissió i la consolidació dels valors propis d'una societat democràtica: llibertat personal, responsabilitat, solidaritat, respecte i igualtat; la inclusió escolar i la cohesió social i el foment de la pau i el respecte als drets humans.

Aquests principis i valors protectors es poden veure en aquests moments amenaçats per ideologies radicals que propugnen l'ús de la violència per aconseguir els seus principis. Actualment prenen especial rellevància tant el fenomen de la radicalització islamista com altres processos de radicalització que, sovint, se'n poden derivar, com per exemple la islamofòbia. Aquests processos estan tenint una gran capacitat d'influència sobre els menors i especialment els adolescents. Així mateix, és important assenyalar que si bé la radicalització islamista generalment s'associa a joves educats en l'islam, la realitat mostra que cada cop són més els joves conversos o no musulmans que se sumen a aquest procés.

És important discernir entre el fonamentalisme religiós i els processos de radicalització islamista perquè no sempre s'identifiquen, ni l'un ha de ser necessàriament causa de l'altre. El fonamentalisme religiós implica l'acceptació d'un dogma que regeix tots els aspectes de la vida, fent-ne sovint una interpretació rigorosa i mostrant, en conseqüència, una actitud crítica cap a qualsevol desviació de les doctrines i pràctiques considerades essencials. En canvi, la radicalització islamista sempre va

acompanyada d'una actitud d'intolerància cap a les idees o creences que siguin diferents a les pròpies. Quan aquesta intolerància justifica o va acompanyada d'actes de violència, en les seves diverses formes, es parla de radicalització islamista violenta.

La radicalització és el resultat d'un procés complex de caràcter multifactorial. En el seu origen cal considerar els factors de risc que fan referència a diferents àmbits: factors vinculats al desenvolupament personal, al context escolar, a l'àmbit familiar i al context social, i que sovint s'interrelacionen. Ara bé, precisament en el context escolar, a més de les actuacions específiques per a la prevenció dels factors de risc, cal considerar l'existència de factors de protecció derivats de la pròpia pràctica educativa. Les altes expectatives per a tot l'alumnat, la personalització dels aprenentatges o els espais de participació per als alumnes i les famílies, entre d'altres, poden esdevenir factors de protecció que contribueixin al desenvolupament personal i escolar de cada alumne incidint en la superació o minimització dels possibles factors de risc.

Així mateix, l'escola ha de ser espai de socialització proper i segur i ha de facilitar l'expressió i reconeixement de totes les cultures en un marc de valors compartits per tots els membres de la comunitat educativa, promovent d'aquesta manera els factors de protecció de qualsevol conducta de risc. En aquest sentit, els centres educatius esdevenen el lloc idoni on dur a terme accions per minimitzar els factors abans esmentats. Cal estar atents a les necessitats de tot l'alumnat, especialment del més vulnerable, per planificar actuacions que contribueixin a la prevenció de possibles conductes radicals.

La component sistèmica dels factors de risc de radicalització i del propi procés fa necessari que la prevenció s'abordi des del centre educatiu, la família i els agents educatius de l'entorn de manera coherent i coordinada.

La finalitat d'aquest document és la prevenció, des del vessant educatiu, de tot tipus de radicalització en els centres educatius partint dels factors de protecció que pot generar l'entorn educatiu i de l'anàlisi dels factors de risc que puguin afectar l'alumnat, amb propostes d'actuació per minimitzar-los, contribuint, tant com sigui possible, a garantir l'èxit escolar i social de tot l'alumnat.

Malgrat aquest document es basa en els factors de risc dels processos de radicalització islamista, cal prendre consciència de la necessitat de treballar simultàniament i de manera preventiva la islamofòbia atès que com a conseqüència dels atemptats terroristes i de la crisi humanitària i possible arribada de refugiats, en el darrer any s'ha constatat un increment significatiu de casos d'islamofòbia.

És per això que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres educatius actuacions i recursos per prevenir, entre altres tipus de conductes radicals, la islamofòbia, tant possibles agressions com assetjament escolar contra alumnat musulmà per causes religioses, mitjançant el [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació](#).

Aquest document sorgeix de la sòlida relació de col·laboració existent entre la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra i el Departament d'Ensenyament que ha donat com a resultat la publicació de dos protocols en matèria de convivència: el 2011, el Protocol de prevenció, detecció i intervenció d'alumnat susceptible de formar part dels Nous Grups de Joves Organitzats i Violents (NGJOV) i el 2014, el Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront de situacions d'odi i discriminació.

OBJECTIUS DEL MÒDUL

OBJECTIU GENERAL DEL MÒDUL

Dotar els centres educatius d'orientacions i recursos per evitar que un alumne iniciï un procés de radicalització a partir del foment dels factors de protecció derivats de la funció docent i de l'anàlisi dels factors de riscos vinculats al desenvolupament personal, el context escolar, l'àmbit familiar i el context social.

OBJECTIUS ESPECÍFICS DEL MÒDUL

- Donar a conèixer els factors de risc vinculats al desenvolupament personal, el context escolar, l'àmbit familiar i el context social que poden abocar un alumne a un procés de radicalització.
- Posar a l'abast dels centres orientacions i recursos que permetin sensibilitzar la comunitat escolar sobre la necessitat de prevenir processos de radicalització i

treballar els factors de risc abans esmentats, contribuint així a la prevenció de processos de radicalització.

- Potenciar els factors de protecció propis de la tasca docent.

FACTORS DE RISC DELS PROCESSOS DE RADICALITZACIÓ **ISLAMISTA**

Els factors de risc de radicalització són diversos, pel que serà necessari un enfocament multidisciplinari de la prevenció.

Aquests factors poden vincular-se a diferents àmbits: el desenvolupament personal, el context escolar, l'àmbit familiar i el context social i, encara que es podrien donar individualment, sovint s'interrelacionen.

FACTORS DE RISC VINCULATS AL DESENVOLUPAMENT PERSONAL

- La dificultat per a la gestió de les emocions
- La dificultat de construir una identitat múltiple
- La manca de sentiments de pertinença al centre i a la societat
- La proximitat a grups d'iguals radicalitzats
- Les baixes expectatives d'èxit

FACTORS DE RISC VINCULATS AL CONTEXT ESCOLAR

- Les dificultats d'avançar cap al concepte d'escola inclusiva
- La dificultat d'incloure la perspectiva intercultural en el fet educatiu
- La manca de vincles entre iguals
- La dificultat d'establir vincles amb l'alumnat

FACTORS DE RISC VINCULATS A L'ÀMBIT FAMILIAR

- La falta d'expectatives pròpies i/o respecte als fills
- La baixa participació i implicació de les famílies en els processos escolars i en la vida del centre
- La manca de sentiment de pertinença i d'arrelament a la societat

FACTORS DE RISC VINCULATS AL CONTEXT SOCIAL

- Els contextos desafavorits socioeconòmicament
- La pressió del grup d'iguals
- La influència de les xarxes socials
- La manca d'arrelament a l'entorn

PREVENCIÓ DELS FACTORS DE RISC VINCULATS AL DESENVOLUPAMENT PERSONAL

Cal considerar que el desenvolupament personal, entès com a creixement personal, es dona al llarg de tota la vida, però l'adolescència és l'etapa crucial en aquest procés. L'adolescència és el procés de transició entre la infantesa i la vida adulta que es caracteritza per la necessitat de reafirmar-se davant dels altres. Són característiques d'aquesta etapa la inestabilitat emocional, la cerca de nous referents, el desafiament als límits establerts per plantejar-se coses noves i, en ocasions, la radicalització ideològica. També és un moment d'aprenentatge i socialització. De fet, el reconeixement social i l'establiment de vincles, sobretot amb els iguals, són fonamentals. Aquests vincles de vegades són d'igualtat, però en altres ocasions tenen un marcat component jeràrquic i, fins i tot, poden donar-se relacions de domini-submissió.

Els vincles ens connecten al nostre entorn i ens proporcionen seguretat. En cas d'absència de vincles, els joves cerquen aquests referents en els mitjans de comunicació (músics, actrius i actors, personatges de ficció, i en tot el que podem considerar les mitologies actuals), les xarxes socials o en grups d'iguals organitzats. De vegades, els alumnes troben una dificultat per trobar referents en el centre educatiu. Sovint no troben acceptació en el seu grup d'iguals o bé són ells als qui se'ls fa complicat veure-s'hi reflectits per raons de cultura, llengua, etc. Així, la tasca d'establiment de vincles forts i sans és una de les primeres tasques que han d'afrontar els docents.

També s'ha de tenir en compte que alguns alumnes poden haver perdut vincles molt importants com els d'amistat, familiars, etc., i d'altres de tipus cultural, com ara la llengua o els costums. La pèrdua de vincles o la por a la possible pèrdua es manifesta

de formes diferents. Sovint és qualificada com una experiència de dol i en els centres, com és natural, l'alumnat la viurà en relació al context educatiu: en les seves relacions en el grup, amb els docents, en els aprenentatges, etc.

Per a l'alumnat adolescent, aquesta és una etapa especialment complexa ja que a les dificultats del propi procés de desenvolupament personal poden afegir-se dificultats derivades d'àmbit familiar o contextual. Aquesta situació de fragilitat els pot arribar a fer més vulnerables als extremismes i la radicalització. La radicalització no necessàriament ha de ser violenta, però sempre es manifesta amb fortes conviccions i una càrrega emocional portada a l'extrem que cal saber gestionar.

Ja s'han comentat els principals aspectes de l'àmbit personal de l'alumnat que cal considerar com a factors de risc d'una possible radicalització (*vegeu l'apartat Factors de risc dels processos de radicalització islamista de l'annex 4*).

Per prevenir-la, cal que el centre educatiu disposi d'eines i estratègies per incidir en les causes que la produeixen. A continuació, s'ofereixen orientacions per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors assenyalats.

■ **La dificultat per a la gestió de les emocions.** Les emocions són les "eines" que ens permeten identificar allò que sentim i el que senten els altres. L'empatia consisteix en la capacitat de connectar amb les emocions dels altres i desenvolupar un comportament d'ajuda. Les emocions són formes de respondre al que sentim, creant una reacció que tindrà un comportament específic.

Podem aprendre a llegir l'estat emocional de tot l'alumnat ja que la manifestació de les emocions és universal i fàcilment hi podrem veure l'emoció bàsica vinculada; caldrà, doncs, saber destriar allò que és cultural i allò que és natural en cadascuna de les emocions expressades, així com dels comportaments que observem en l'alumnat.

Cada emoció té el seu sentit i la seva utilitat. El que és important és ensenyar als alumnes com gestionar-les de forma que les puguin regular i modular, ajudar-los per

tant a prendre el control sobre si mateixos i influir en com se senten i com viuen les emocions, la duració que tenen i com les expressen.

Per la millora en la gestió de les emocions, els centres educatius poden realitzar activitats com les següents:

- Utilitzar els recursos sobre **Educació socioemocional** disponibles a l'aplicació informàtica que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres per a l'elaboració del [Projecte de convivència](#).
- Aplicar les activitats i recursos de gestió de les emocions d'aula (escolta activa, etc.) disponibles al document sobre **Desenvolupament personal** del [Suport lingüístic i social](#).
 - L'escolta activa
 - L'expressió de l'impacte
 - La validació de la resposta emocional

■ **La dificultat de construir una identitat múltiple.** L'adolescència és una etapa de construcció de la pròpia identitat. En aquest procés, els adolescents reconsideren els objectius i valors de la família i de la pròpia cultura, acceptant-ne alguns i rebutjant-ne d'altres.

En el cas d'alguns adolescents, aquest procés ha de superar l'escull de la pèrdua de part de la seva identitat com a conseqüència de l'aculturació derivada del procés migratori familiar o propi, i fer seus elements de la nova cultura per ser capaços de construir una identitat múltiple.

El paper de la societat en el procés de construcció identitària és clau. Aquesta construcció pot ser diferent segons la cultura acollidora. En alguns països més assimilacionistes, s'ha posat l'accent en la integració i la igualtat i, en aquest sentit, s'ha promogut que adolescents i joves de procedència estrangera assumeixin la identitat col·lectiva del país d'acollida. En altres països amb un plantejament més multicultural, s'ha posat l'accent en el respecte i el reconeixement de la identitat d'origen, potenciant menys la interrelació i la cohesió. El model intercultural, en canvi, permet a joves i adolescents construir una identitat múltiple que reconegui les bondats de la cultura pròpia i de la cultura d'acollida, i que eviti la necessitat d'un replegament,

una confrontació identitària o l'adhesió a discursos radicals. És important que el model capaci a l'alumnat tant en la crítica de la cultura pròpia com en l'aliena, des del respecte i en un marc de valors compartits.

El centre educatiu, amb la col·laboració de la família sempre que sigui possible, pot dur a terme accions com:

- Contribuir al procés de construcció d'una identitat múltiple dels infants i adolescents, valorant i reconeixement les diverses cultures d'origen. Alguns recursos de suport són:
 - Lectura: *Les identitats que maten. Per una mundialització que respecti la diversitat* (1999). En aquest llibre Amin Maalouf proposa treballar perquè tothom pugui assumir les seves múltiples pertinences i assumir la seva pròpia diversitat.
 - Lectura: *Fills i filles de famílies immigrades* (2003). En aquest article Marta Casas reflexiona sobre el concepte d'immigrants de segona generació.
 - Lectura: *Pioners i pioneres. Trajectòries biogràfiques de fills i filles immigrades a Catalunya* (2005). Laura Torradella i Elisabet Tejero recullen testimonis de diferents joves nascuts o arribats a Catalunya que mostren com viuen resolent l'aparent contradicció identitària de la seva pertinença múltiple.
- Facilitar el reconeixement de les bondats de la cultura d'origen i la cultura d'acollida. Educar per a ser crític amb la cultura pròpia i amb la dels altres.

■ **La manca de sentiment de pertinença al centre i a la societat.** No sentir-se part del centre ni de l'entorn que els envolta, les dificultats d'arrelament, poden portar als joves a sentir-se exclosos d'un entorn que perceben com a hostil. Aquesta situació, en un moment del desenvolupament personal en què la necessitat de pertànyer al grup, de ser reconegut i valorat és un objectiu fonamental, pot dur els adolescents a cercar alternatives i espais on se'ls reconegui, on "sentir-se algú".

Davant d'aquesta situació, el centre educatiu pot dur a terme actuacions com:

- Facilitar la participació dels alumnes en la vida del centre mitjançant les orientacions, recursos i eines disponibles a l'aplicació informàtica que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres per a l'elaboració del [Projecte de convivència](#), concretament del tema **Participació**.
- Proporcionar a l'alumnat més vulnerable i a les seves famílies la informació sobre el teixit associatiu de l'entorn.
- Impulsar la participació de l'alumnat en activitats complementàries i extraescolars o en les que organitzen les entitats de l'entorn.

■ **La proximitat a grups d'iguals radicalitzats.** Aquest és un factor de risc clau donat que l'adolescència és una etapa en què els iguals prenen protagonisme respecte als adults com a referents. Les seves habilitats i capacitats socioemocionals es posaran a prova per resistir la pressió del grup. Tanmateix, una autoestima feble i una baixa tolerància a la frustració poden afavorir que aquests adolescents busquin en el grup d'iguals no tan sols unes creences comunes i una línia de pensament semblant, sinó, sobretot, una seguretat emocional, el sentiment de formar part d'una comunitat que té unes normes i uns valors que orienten les seves accions.

Per tal d'ajudar els alumnes en aquesta situació, els centres educatius poden intervenir oferint actuacions com:

- Treballar pel desenvolupament de les competències socioemocionals que ajudin a reforçar l'autoestima i la resiliència per tal de ser capaços de fer front a les pressions del grup amb assertivitat. En el tema [Educació socioemocional](#) de l'aplicació informàtica que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres per a l'elaboració del [Projecte de convivència](#) s'ofereixen orientacions i recursos per treballar aquests aspectes.
- Tenir en compte les orientacions publicades pel Departament d'Ensenyament en el document *Competències bàsiques de l'àmbit de cultura i valors*, que inclou les competències adreçades a millorar l'autonomia personal de l'alumnat fonamentada en la deliberació reflexiva, asserenada i amb criteris, que consideri les conseqüències dels propis actes i els faci conscients de les responsabilitats que se'n deriven. També inclou competències orientades a

millorar la capacitat de pensar críticament, d'avaluar la fiabilitat de les fonts d'informació i de cercar constantment la millora en la fonamentació del propi pensament per tal de prendre decisions davant de situacions noves, així com ser capaç de presentar i debatre els propis punts de vista de forma argumentada.

- Elaborar sociogrames que permetran detectar els vincles establerts en el grup d'alumnes per treballar de manera preventiva els graus d'influència i preferència entre l'alumnat ([Qüestionari sobre Conductes i Experiències Socials a Classe –CESC-](#)).
- Afavorir la tutoria individualitzada com una acció educativa que, personalment i directa, permet que el tutor es relacioni i conegui amb precisió la personalitat de l'alumne i les seves necessitats, de manera que el pugui ajudar en el seu procés de socialització. En els Documents per a l'organització i la gestió dels centres, els centres educatius poden trobar orientacions sobre [Orientació educativa i acció tutorial a l'ESO](#). Concretament, es parla de tutoria individualitzada com una eina de centre per potenciar l'acompanyament i l'orientació dels alumnes.
- Sol·licitar la intervenció de l'Equip d'Assessorament i Orientació Psicopedagògic (EAP) perquè pugui detectar si un alumne es troba en una situació de vulnerabilitat degut a l'existència d'un o més dels possibles factors de risc abans esmentats.

■ **Les baixes expectatives d'èxit.** Alguns adolescents i joves, davant les baixes expectatives d'èxit, primer en l'àmbit escolar i, a més llarg termini, en el món laboral, poden caure en el desànim, la frustració i la desesperança. El sentiment d'haver perdut la possibilitat de fer-se una vida pròpia i feliç pot induir a una espiral destructiva i autodestructiva. Aquesta situació pot portar alguns d'ells a unir-se a grups que els ofereixin una sortida, un sentit a la seva vida i un reconeixement a la seva col·laboració.

Per tal d'aconseguir que els alumnes coneguin millor les seves possibilitats d'èxit, els centres educatius poden oferir actuacions com:

- Fomentar la participació en el centre de persones referents d'èxit de la seva comunitat que puguin esdevenir models positius i, per tant, elements preventius d'una possible radicalització. En els següents enllaços es pot trobar material audiovisual per tal d'exemplificar models d'èxit en diversos àmbits professionals: [Laila Karrouch](#), [Saïd el-Kadaoui](#), [Najat el Hachmi](#), [Mustafa Arrahoui](#), [Munir El Haddadi](#) o [Fares Amokrane](#), entre d'altres.
- Afavorir la tutoria individualitzada com una acció educativa que, personalment i directa, permet que el tutor es relacioni i conegui amb precisió la personalitat de l'alumne i les seves necessitats, de manera que el pugui ajudar a potenciar el seu desenvolupament, i així millorar les expectatives sobre les seves possibilitats escolars. En els Documents per a l'organització i la gestió dels centres, els centres educatius poden trobar orientacions sobre [Orientació educativa i acció tutorial a l'ESO](#). Concretament, es parla de tutoria individualitzada com una eina de centre per potenciar l'acompanyament i l'orientació dels alumnes.
- Donar a conèixer el testimoni de joves que, havent format part d'un grup radical islamista o viscut un procés de radicalització, hagin estat capaços de sortir-se'n. En aquest web trobareu el testimoni d'un jove danès que ha participat en el Model [Aarhus](#), programa per dissuadir els joves d'unir-se a l'Estat Islàmic.

FACTORS DE RISC VINCULATS AL CONTEXT ESCOLAR

Un dels reptes de les societats del segle XXI és avançar, col·lectivament, en la igualtat de drets i oportunitats de totes les persones, sense discriminacions per raons d'origen, de sexe o capacitat. La inclusió a l'aula orientada a aconseguir l'èxit acadèmic de l'alumne/a, més enllà de la provisió de serveis, implica un canvi en les expectatives d'aprenentatge de l'alumnat, un reconeixement de les possibilitats d'aprendre els uns dels altres, i un treball interactiu dels professionals per donar respostes adequades a les necessitats dels alumnes.

El centre educatiu és, després de l'entorn familiar, el principal espai de socialització d'infants i adolescents i ha de garantir el desenvolupament de les competències necessàries per viure i conviure junts en una societat diversa.

Un model d'escola inclusiva és el requisit previ i indispensable per a la construcció d'una societat inclusiva. L'escola ha de ser un espai basat en l'equitat, lliure d'estereotips i prejudicis, que faciliti la relació positiva entre iguals i el respecte al dret a la diferència per tal d'evitar el sentiment d'exclusió de cap alumne. Aquest sentiment, acompanyat d'altres factors de risc, pot esdevenir un primer pas per despertar l'interès per discursos extremistes i l'inici d'un procés de radicalització.

Ja s'han comentat els principals aspectes de l'àmbit del context escolar de l'alumnat que cal considerar com a factors de risc d'una possible radicalització (*vegeu apartat Factors de risc de processos de radicalització islamista de l'annex 4*).

Per prevenir-la, cal que el centre educatiu tingui eines i estratègies per incidir en les causes que la produeixen. A continuació, s'ofereixen orientacions per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors assenyalats.

■ **Les dificultats d'avançar cap al concepte d'escola inclusiva.** La inclusió suposa un pas endavant respecte a la idea d'integració. Quan es parla d'integració, es pretén facilitar a l'alumnat els suports necessaris perquè pugui participar en el programa normalitzat del centre educatiu. Es posa l'accent, doncs, en l'adaptació de l'alumnat al centre i a l'entorn. En canvi, la inclusió opta per construir un sistema capaç de donar resposta a la diversitat de tot l'alumnat. Això implica identificar les barreres que dificulten l'aprenentatge, la socialització i la participació de l'alumnat i eliminar-les o minimitzar-les contribuint d'aquesta manera a desenvolupar un sentiment de pertinença i facilitar l'èxit educatiu de tot l'alumnat.

El centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Sensibilitzar i formar el claustre per avançar cap a un model d'escola inclusiva intercultural. Es pot consultar a: Besalú, Xavier (2004) i altres autors. *La formació del professorat en educació intercultural*. Barcelona: Los libros de la Catarata. El llibre suggereix línies de pensament sobre les qüestions bàsiques que afecten a l'educació intercultural, elements de la pràctica intercultural, educació en valors i escola i desigualtat social, per tal de poder elaborar un discurs que permeti assentar un model d'educació que integri la igualtat d'oportunitats i el respecte a la diversitat.

- Fomentar que l'equip docent del centre posi en joc i comparteixi actituds, creences i hàbits amb tota la comunitat educativa per impulsar una cultura inclusiva mitjançant les orientacions, instruments i recursos que ofereix l'aplicació informàtica que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres per a l'elaboració del [Projecte de convivència](#) en el tema **Inclusió**.
- Fomentar que l'equip docent posi en joc les orientacions recollides en el document [De l'escola inclusiva al sistema inclusiu, una escola per a tothom, un projecte per a cadascú](#).
- Impulsar accions educatives per prevenir i donar resposta a les necessitats de tot l'alumnat dels centres educatius mitjançant, per exemple, les metodologies actives (vegeu Arxiu 13. [Metodologies](#) del Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació).
- Dur a terme accions de sensibilització i formació adreçades a tota la comunitat educativa per combatre estereotips i prejudicis que dificulten la convivència, com les que es poden trobar a les unitats didàctiques del bloc de prevenció del [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació](#).
- Dotar l'equip docent d'informació bàsica sobre els elements configuradors de la identitat religiosa i cultural que poden determinar o condicionar uns comportaments i actituds específiques en l'alumnat, així com evitar estereotips i prejudicis a través del coneixement de les diferents cultures religioses. El Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres el web [Recull sobre religions i història de les religions](#), que ofereix, entre d'altres, recursos, webgrafia i materials didàctics.
- Facilitar la participació dels alumnes en la vida diària del centre mitjançant les orientacions, recursos i eines que ofereix l'aplicació informàtica que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres per a l'elaboració del [Projecte de convivència](#), concretament del tema **Participació**.

- Gestionar els possibles conflictes derivats de la diversitat de manifestacions culturals, tenint en compte les orientacions que ofereix la [Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya.](#)

■ **La dificultat d'incloure la perspectiva intercultural en el fet educatiu.**

L'Educació intercultural és una resposta pedagògica a l'exigència de preparar la ciutadania perquè pugui desenvolupar-se en una societat plural i democràtica. Té com a finalitat última la igualtat en drets, deures i oportunitats de totes les persones, i el dret a la diferència en un marc de valors convivencials compartits. L'Educació intercultural promou espais d'inclusió basats en la igualtat i la necessitat de compartir uns valors comuns que ajudin a viure en una mateixa comunitat. També promou l'ús de la llengua catalana en un marc plurilingüe com un element de cohesió i igualtat d'oportunitats.

Els tres eixos bàsics sobre els quals s'ha de bastir l'educació intercultural són els següents:

- **Igualtat:** garantir una educació bàsica i de qualitat per a tothom. Una educació més eficaç i més integradora, amb altes expectatives per a tothom, que ens iguali en oportunitats.
- **Diversitat:** educar per aprendre a viure en societats plurals i complexes, comprendre el món en tota la seva diversitat, compartir valors, valorar tothom i, per tant, també la seva llengua i cultura, remarcar allò que ens fa iguals, gestionar de forma positiva els conflictes i participar en un projecte de futur compartit.
- **Identitat:** educar per contribuir a la construcció de personalitats madures i responsables, d'identitat múltiple, amb arrels i sentit de pertinença al territori on viuen, capaces d'adoptar criteris que ajudin a prendre decisions i a gestionar complexitats.

Aquests eixos ens han de conduir a **un espai de convivència i integració**, entès com el procés d'incorporació del conjunt de grups socials o culturals en una societat, des d'una perspectiva inclusiva. La integració comporta un conjunt d'actituds i actuacions que posen l'accent en allò que ens fa més iguals que diferents, i cerca valors compartits.

L'arribada de nous immigrants dels darrers temps forma part de la complexitat i el pluralisme de les societats actuals. L'educació per a la convivència s'ha de basar en les relacions de confiança i reconeixement mutu, la construcció d'una identitat autònoma i d'una identitat col·lectiva per part de cada individu, i el compromís i l'esforç per relacionar-se positivament. Ara bé, no és suficient partir d'un context de tolerància, ja que aquest concepte no implica necessàriament el reconeixement i el valor de la diferència, elements necessaris per a la convivència i la cohesió social.

La manca d'una perspectiva intercultural en les actuacions del centre pot provocar en algun alumne/a la necessitat d'un replegament sobre si mateix i, alhora, un rebuig envers les manifestacions de la cultura majoritària, la qual cosa pot esdevenir la fase inicial d'un procés de radicalització.

Davant d'aquesta situació, el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Planificar actuacions de sensibilització i formació en educació intercultural per a tota la comunitat educativa a partir de les orientacions sobre **Interculturalitat** que ofereix l'aplicació informàtica que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres per a l'elaboració del [Projecte de convivència](#).
- Promoure la formació del professorat en Educació intercultural mitjançant el curs telemàtic [Educació intercultural: fonaments teòrics i aplicació en el centre docent](#) que ofereix el Departament d'Ensenyament.
- Fomentar el respecte a les diferències culturals, lingüístiques, ètniques i/o religioses de l'alumnat, i valorar i utilitzar les diferències com a una oportunitat en el procés d'ensenyament-aprenentatge.
- Facilitar l'aprenentatge de les diferents cultures a través del contacte directe i activitats multiculturals.
- Impulsar l'aprenentatge de les [llengües d'origen](#). En aquest espai web del Departament d'Ensenyament, hi trobareu diferents programes educatius en horari extraescolar per tal d'ajudar els alumnes a reforçar la seva llengua materna. Un d'aquests programes és el [Projecte ALIF](#). En aquest document del Pla educatiu d'entorn de Sant Celoni hi trobareu la descripció d'un projecte per descobrir la llengua i la cultura àrabs com a riquesa cultural en l'entorn

plurilingüe. Les voluntàries, dones d'origen marroquí, fan classes d'àrab a tots els infants de primària i secundària del municipi que ho desitgin, dos cops per setmana, en horari extraescolar, en aules de La Salle de Sant Celoni. També promouen la implicació de les famílies organitzant trobades i sortides.

- Visualitzar les cultures existents a l'aula a través de totes les accions educatives.
- Desenvolupar el currículum des d'una perspectiva intercultural que sigui universal i integradora. En aquestes orientacions s'hi presenten diverses recomanacions per tal d'incloure la perspectiva intercultural en les diverses activitats curriculars. També a l'espai [Àmbits d'actuació de l'educació intercultural](#) de la Xtec es poden trobar recursos útils per treballar la interculturalitat en totes les àrees del currículum.

■ **La manca de vincles entre iguals.** Els vincles que s'estableixen entre les persones en els diferents espais de socialització (família, escola, entorn), donen seguretat i contribueixen al creixement personal. Alguns alumnes poden trobar més dificultat per establir vincles amb els seus iguals, ja sigui perquè no troben acceptació entre els companys o perquè no es troben reflectits en el grup per raons de cultura, llengua, etc. L'absència de vincles pot abocar els adolescents i joves a cercar relacions i referents en grups d'iguals organitzats o en les xarxes socials, i ser vulnerables davant de discursos radicals.

Davant d'aquesta situació, el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Elaborar sociogrames que permetran detectar els vincles establerts en el grup d'alumnes per treballar de manera preventiva els graus d'influència i preferència entre l'alumnat ([Qüestionari sobre Conductes i Experiències Socials a Classe –CESC-](#)).
- Promoure, des de la tutoria grupal, actuacions que fomentin la coneixença i la cohesió del grup per tal de crear comunitat, és a dir, un entorn acollidor i saludable per a tot l'alumnat. En els Documents per a l'organització i la gestió dels centres, els centres educatius poden trobar orientacions sobre [Orientació educativa i acció tutorial a l'ESO](#). Concretament, es parla de l'acció tutorial

com una funció pròpia de la docència que ha de contribuir al desenvolupament personal i social de l'alumnat, potenciant diverses competències com, per exemple, “aprendre a viure junts (a partir de les relacions amb els altres, el treball de cooperació, la comprensió i interacció amb la realitat social i el valor i respecte per les diferències)”.

- Promoure els agrupaments heterogenis dels alumnes com un element que afavoreix la interacció entre els alumnes per facilitar l'establiment de vincles, alhora que beneficia els processos d'ensenyament-aprenentatge i el clima escolar.
- Implementar programes d'ajuda entre iguals en què companys i companyes juguin un paper clau de suport per al desenvolupament del sentiment de pertinença en l'alumnat. El Departament d'Ensenyament ofereix instruments d'acompanyament entre iguals: [La tutoria entre iguals](#) i [Apadrinament lector](#).
- Facilitar la participació dels alumnes en el dia a dia del centre mitjançant les orientacions, recursos i eines que ofereix l'aplicació informàtica per elaborar el [Projecte de convivència](#), concretament del tema **Participació**.
- Incentivar la participació dels alumnes en activitats extraescolars i de lleure educatiu per fomentar la convivència en la diversitat i l'arrelament al territori.

■ **La dificultat d'establir vincles amb l'alumnat.** En els centres educatius no només s'estableixen vincles entre iguals sinó també amb els docents. De fet, el docent ha de tenir consciència que és referent de tot l'alumnat, en especial de l'alumnat més vulnerable, i és fonamental el treball que ha de fer per atendre les necessitats i mancances de vincles i, en un primer moment, saber-les “llegir” en els alumnes.

La distància entre alumnes i el professorat pot generar en l'alumnat més vulnerable manca de vinculació i referència i que, consegüentment, cerqui vincles i referents en altres espais, en altres adults o en altres grups.

Davant d'aquesta situació, el centre educatiu, i en particular el docent, pot posar en pràctica accions com:

- Tenir presents i desenvolupar les competències afectives que poden agrupar-se en diverses categories:
 - OPORTUNITAT PER A TOTS, que implica: equitat, suport individual, interacció propera a l'aula, accessibilitat fora de l'aula, respectar els temps individuals, donar la possibilitat d'aprofundir, afavorir el diàleg i el raonament.
 - RETROACCIONS, que implica: corregir, entenent l'error com a part fonamental del procés d'aprenentatge, evitant el sarcasme i les crítiques negatives, elogiar, escoltar activament, mostrar empatia.
 - RELACIONS, que implica: proximitat, respecte, actuar i intervenir de manera assertiva, sense amenaces, amb coherència i consistència.
- Impulsar metodologies actives que afavoreixen les relacions entre els iguals i permeten un canvi de rol del docent com a acompanyant i facilitador.
- Potenciar en el marc del pla d'acció tutorial activitats de tutoria, tant la individual com la grupal, que fomentin la relació entre docent i alumnes, com per exemple sortides de tutoria. En els Documents per a l'organització i la gestió dels centres, els centres educatius poden trobar orientacions sobre [Orientació educativa i acció tutorial a l'ESO](#). Concretament, es parla de tutoria individualitzada com una eina de centre per potenciar l'acompanyament i l'orientació dels alumnes.

FACTORS DE RISC VINCULATS A L'ÀMBIT FAMILIAR

La família és el primer referent educatiu i responsable del creixement i de l'educació dels seus fills. En algunes ocasions, però, la família, degut a la situació personal o del context complex en què viuen, pot tenir dificultats per dur a terme un acompanyament adequat dels seus fills i filles, generant-hi un sentiment d'indefensió o desorientació.

De vegades, a aquesta situació s'hi afegeix la dificultat de mantenir, per part de les famílies, una relació fluida amb el centre educatiu dels fills (desconeixement de la llengua, dels mecanismes participatius, etc.). També es pot donar el cas que algunes

famílies rebin certa pressió per part de líders de la seva comunitat o religió per mantenir-se al marge de la societat, com a garantia de no perdre els elements culturals propis. En qualsevol cas, aquestes situacions poden provocar un allunyament de les famílies sobre tot allò que té a veure amb l'àmbit escolar, visió que es pot transmetre als fills per modelatge i afectar el seu procés de socialització.

Sovint les dificultats abans esmentades també afecten la relació i integració de les famílies en el seu entorn més immediat. En aquestes situacions, l'aïllament i exclusió en què viuen les famílies pot determinar també les relacions que els fills estableixen fora de l'àmbit escolar, centrant-se exclusivament dins del grup cultural més proper.

Ja s'han comentat els principals aspectes de l'àmbit familiar de l'alumnat que cal considerar com a factors de risc d'una possible radicalització (*vegeu apartat Factors de risc de processos de radicalització islamista de l'annex 4*).

Per prevenir-la, cal que el centre educatiu tingui eines i estratègies per incidir en les causes que la produeixen. A continuació s'ofereixen orientacions per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors assenyalats.

■ **La falta d'expectatives pròpies i/o respecte als fills.** Les dificultats personals i/o socioeconòmiques poden generar un sentiment d'inseguretat i indefensió en algunes famílies, que arriben a interioritzar la idea que no millorarà la seva situació malgrat els seus esforços. Aquesta manca d'expectatives es produeix en tots els àmbits, familiar, laboral, social, i fins i tot en relació amb les possibilitats d'èxit educatiu dels fills, els quals acaben assumint com a propi aquest estat de desesperança viscut a casa.

Per tal d'aconseguir que les famílies augmentin les seves expectatives i les possibilitats d'èxit dels seus fills i filles, els centres educatius poden oferir actuacions com:

- Fomentar el coneixement de persones referents d'èxit de la seva comunitat o cultura que puguin esdevenir models positius i, per tant, elements preventius d'una possible radicalització, a partir de testimonis, xerrades, vídeos, etc.

- Utilitzar els [continguts específics addicionals](#) de la carta de compromís educatiu per tal que família i centre educatiu acordin uns compromisos que parteixin de la realitat i expectatives familiars per aconseguir l'èxit educatiu dels fills.

■ **La baixa participació i implicació de les famílies en els processos escolars i la vida del centre.** Tot i desenvolupar processos diferents, família i escola tenen el mateix objectiu: el desenvolupament integral d'infants i joves per tal que se sentin part de la comunitat i esdevinguin ciutadans competents, compromesos i responsables. Per tal d'aconseguir l'objectiu comú, cal un treball conjunt entre família i escola per dur a terme una acció educativa coherent i coordinada. En algunes ocasions, aquesta relació i compromís compartit pot presentar dificultats derivades de la distància entre ambdues institucions, distància que té un origen multifactorial (dificultats comunicatives, complexitat contextual, manca d'obertura del centre o de la família, pocs espais participatius, etc). L'allunyament viscut per la família, pot afectar també els fills en el seu procés socialitzador i allunyar-los de la vida escolar.

Des dels centres educatius, es pot incidir en la col·laboració de les famílies per afavorir el treball conjunt mitjançant actuacions com:

- Incloure en els continguts comuns de la carta de compromís educatiu els espais participatius per a famílies que el centre ofereix, i informació sobre com accedir-hi.
 - Fer un seguiment més acurat de l'alumnat en risc d'exclusió social i de les seves famílies.
 - Potenciar els espais conjunts entre escola i família mitjançant les orientacions i recursos que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres amb [l'aplicació informàtica Escola i Família](#). Entre les línies d'intervenció que s'hi desenvolupen, trobem **Participació de les famílies**.
 - Potenciar la cooperació entre la família i el tutor, basada en la confiança, el respecte i el reconeixement de sabers indispensables en relació amb el desenvolupament personal de l'alumne, el seguiment del seu procés d'aprenentatge i l'orientació escolar,

acadèmica i professional, mitjançant les orientacions i recursos que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres amb [l'aplicació informàtica Escola i Família](#). Entre les línies d'intervenció que s'hi desenvolupen, trobem **Acció tutorial compartida**.

- Gestionar els possibles conflictes derivats de les manifestacions culturals tenint en compte les orientacions que ofereix la [Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya](#).
- Detectar els interessos i necessitats formatives de les famílies i potenciar espais formatius compartits amb l'equip docent per reforçar els vincles entre família i centre educatiu. La pàgina web [Família i Escola. Junts x l'Educació](#) ofereix mòduls formatius per a famílies i altres recursos formatius.
- Potenciar que l'AMPA planifiqui actuacions per apropar totes les famílies al centre i així reforçar els vincles amb la resta de la comunitat educativa (xerrades, festes, formació, activitats compartides amb els fills, etc.).

■ La manca de **sentiment de pertinença i d'arrelament a la societat**. Un dels elements d'èxit de qualsevol procés migratori és el grau d'arrelament i sentiment de pertinença de les famílies nouvingudes al nou context. Així, la participació activa en entitats o la implicació en els afers de la comunitat, entre d'altres, són indicadors d'èxit. La societat d'acollida té un paper fonamental en la socialització dels nous membres de la comunitat, facilitant la integració des del respecte a les diferències i espais d'interrelació i de coneixement mutu.

Quan es donen situacions en què no existeix aquesta relació, les famílies sovint perceben l'entorn com a hostil, tant les autòctones com les immigrades, i tendeixen a tancar-se en la seva pròpia cultura com a mecanisme de defensa. Aquesta situació pot constituir un factor de risc de replegament identitari tant d'adults com d'adolescents i, fins i tot en algunes ocasions, de radicalització.

Davant d'aquesta situació els centres educatius poden dur a terme accions com:

- Donar a conèixer a les famílies, des de la tutoria, les oportunitats que els ofereix l'entorn per facilitar l'arrelament dels seus fills (entitats associatives i de lleure, associacions, serveis, etc.).
- Programar tallers, formació, jornades, etc., per donar a conèixer les manifestacions culturals i religioses de les diferents comunitats que formen part del centre, i així aproximar mirades.
- Organitzar xerrades adreçades a la comunitat educativa i convidar persones referents de les diferents comunitats religioses i/o culturals de l'entorn per fomentar el diàleg intercultural.
- Potenciar accions d'acompanyament entre iguals per tal de facilitar la socialització de les famílies ([famílies acollidores](#), [mares enllaç](#), etc.).

FACTORS DE RISC VINCULATS AL CONTEXT SOCIAL

La necessitat d'oferir als infants i joves una formació que els possibiliti l'èxit educatiu i una plena integració social, fa necessària una acció educativa conjunta i complementària entre la família, el centre educatiu i tots els altres agents i entitats educatives de l'entorn.

Els centres educatius s'han d'obrir a l'entorn i aquest ha de prendre consciència de la seva capacitat educadora. Cal anar avançant en la posada en marxa de projectes educatius des d'un plantejament comunitari, que responguin a les necessitats detectades en el territori, tinguin objectius compartits entre tots els agents implicats i proposin actuacions per donar-hi resposta. És important que aquests projectes evidencïin la diversitat de la comunitat educativa, fomentin la cohesió social, alhora que els processos d'equitat educativa.

En l'educació de tots els nois i noies, cal tenir molt present les característiques del context. No en va, els diferents informes assenyalen els factors contextuais com un element decisiu de l'èxit educatiu.

D'altra banda, la concentració de famílies d'origen immigrant en determinades zones pot afavorir els vincles entre els membres d'una mateixa comunitat, provocant, per tant, una escletxa amb la resta de la societat.

Ja s'han comentat els principals aspectes del context social que cal considerar com a factors de risc d'una possible radicalització. Per prevenir-la, cal que el centre educatiu tingui eines i estratègies per incidir en les causes que la produeixen. A continuació s'ofereixen orientacions per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors assenyalats.

■ **Els contextos desfavorits socioeconòmicament.** En aquests contextos, la precarietat socioeconòmica en què viuen algunes famílies sovint genera inestabilitat i tensió en el clima familiar. D'altra banda, algunes de les famílies que viuen en aquesta situació provenen de processos migratoris i presenten certes dificultats a l'hora d'arrelar-se al territori. És fàcil que aquesta situació provoqui en ells un sentiment d'aïllament i d'exclusió. Sovint, aquests sentiments es transmeten en l'àmbit familiar als infants i joves. Aquesta manca de vincles amb l'entorn pot fer que aquests joves cerquin vincles alternatius amb el perill que puguin trobar-los en grups radicals.

Davant d'aquestes situacions els centres educatius poden proposar accions com:

- Promoure la realització d'actuacions fora de l'horari lectiu aprofitant les instal·lacions disponibles al centre (patis oberts, biblioteca, etc.).
- Col·laborar amb l'Administració local (ajuntaments, consells comarcals, etc.) en la realització de campanyes per eradicar estereotips i prejudicis que tenen major incidència en entorns socials complexos i que provoquen sentiments d'exclusió (campanyes antirumors, etc.).
- Impulsar que les entitats de l'entorn ofereixin activitats que permetin que aquests adolescents i joves se sentin part de la comunitat on viuen, evitant així la cerca de realitats alternatives.
- Impulsar tallers per a famílies en què les famílies de procedència estrangera i les autòctones puguin conèixer-se i compartir per facilitar la creació de vincles i la cohesió social.

- Promoure que les AMPA del territori col·laborin per oferir una oferta coordinada d'actuacions que puguin donar resposta als interessos de l'alumnat.
- Col·laborar en la creació de projectes educatius d'àmbit comunitari on hi participin tots els agents educatius del territori (projectes educatius de ciutat, **plans educatius d'entorn...**).

■ **La pressió del grup d'iguals.** L'existència de grups amb conductes radicalitzades pot condicionar el comportament individual. La importància, especialment en l'adolescència, de la vinculació al grup i la necessitat d'identificar-s'hi fa que de vegades els joves adoptin conductes inapropiades. Aquests grups poden representar un referent en un moment crític com el de la construcció de la pròpia identitat, exercint una forta pressió. Davant d'aquesta situació els centre poden proposar accions com:

- Afavorir la tutoria individualitzada per atendre les dificultats de l'alumne respecte a les relacions interpersonals que estableix amb altres membres del grup d'iguals, proporcionant-li eines (d'autoconeixement, d'autoestima, d'assertivitat, de potenciació del pensament crític...) que l'ajudin a mantenir les seves decisions, actuant i responant assertivament en aquelles situacions en què el grup ha intentat imposar-li les seves conductes inadequades. En els Documents per a l'organització i la gestió dels centres, els centres educatius poden trobar orientacions sobre [Orientació educativa i acció tutorial a l'ESO](#). Concretament, es parla de la tutoria individualitzada com una eina de centre per potenciar l'acompanyament i l'orientació dels alumnes.
- Treballar el desenvolupament de les **competències socioemocionals** de l'alumnat per tal d'incidir en la millora de les relacions interpersonals. L'objectiu de l'adquisició d'aquestes competències ha de ser la presa de consciència d'un mateix en les relacions amb els altres, treballant les habilitats cognitives, emocionals i socials que reforcin la confiança en un mateix i en la presa de decisions. En el tema Educació socioemocional de l'aplicació informàtica per a l'elaboració del [Projecte de convivència](#) que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres educatius s'ofereixen orientacions i recursos per desenvolupar les competències socioemocionals de l'alumnat.

■ **La influència de les xarxes socials.** Les xarxes socials han esdevingut un nou mitjà de captació de joves. La difusió d'imatges i de vídeos reals que mostren accions violentes cerquen normalitzar aquestes actuacions i fer-les atractives als joves. En altres ocasions, l'estratègia de captació consisteix en utilitzar determinats videojocs, que amb una estètica i un llenguatge audiovisual violent, situen els joves com a protagonistes de l'acció.

Davant d'aquestes situacions els centres educatius poden proposar accions com:

- Fomentar els bons usos de les xarxes socials per ser capaços de discriminar críticament determinats missatges. En aquest sentit, el Departament d'Ensenyament ofereix orientacions i recursos per a l'adquisició de la competència digital i l'exercici responsable de la ciutadania a l'apartat [Internet Segura](#) de la Xtec, alhora que impulsa l'elaboració del Pla TAC (Tecnologies de l'Aprenentatge i la Comunicació) de centre.
- Fomentar l'anàlisi crítica del contingut i del llenguatge audiovisual utilitzat pels videojocs. En el següent [enllaç](#) es pot trobar la unitat didàctica "Videojocs: Juguem a ser dolents?" en què s'analitzen diversos videojocs i es proposa una reflexió crítica.

■ **La manca d'arrelament a l'entorn.** En un context complex en què la situació socioeconòmica pot generar una fractura social o existeix un feble teixit associatiu, les famílies més desfavorides troben moltes dificultats per arrelar-se al territori. Aquestes dificultats també les poden experimentar els seus fills i filles, malgrat disposin de més espais i possibilitats de socialització.

Davant d'aquesta situació els centres poden proposar accions com:

- Proporcionar a l'alumnat més vulnerable i a les seves famílies, amb la col·laboració de l'Ajuntament, informació sobre el teixit associatiu de l'entorn.
- Orientar des de les tutories als alumnes i a les famílies en la participació en activitats complementàries o extraescolars, organitzades per entitats de l'entorn escolar, que els oferirà la possibilitat d'interaccionar amb altres grups, a fi d'afavorir el sentiment de pertinença i l'arrelament al territori.

- Promoure la participació de l'alumnat, especialment el que es troba en situació de risc, en les actuacions del Pla educatiu d'entorn o d'altres programes educatius que es duguin a terme en el territori.

Proposta pedagògica davant un atemptat terrorista o acció violenta greu

1. ORIENTACIONS GENERALS PER ALS CENTRES EDUCATIUS

En els últims temps, les notícies sobre atemptats a diferents països del món sacsegen repetidament la societat i, com a conseqüència, també la vida de la comunitat educativa. Davant aquestes situacions, l'escola ha de ser un espai facilitador que aculli les emocions i les inquietuds dels alumnes i respongui a les necessitats d'explicacions.

Per tal de donar una resposta ajustada a tot l'alumnat, el centre educatiu ha de tenir en compte la seva situació i realitat, i ha de procurar espais de reflexió perquè l'equip docent planifiqui les accions educatives i de suport que es duran a terme.

A continuació, s'ofereixen unes consideracions prèvies per abordar el tema, una proposta d'organització de centre i activitats didàctiques per als alumnes.

Consideracions prèvies

Davant la notícia d'un cas d'atemptat terrorista o acció violenta greu, els centres educatius han de procurar mantenir la **normalitat diària**, sense que es vegi alterat el ritme de les classes ni fer canvis d'horaris fins que es valori la situació i s'acordin les actuacions a realitzar.

És important que els docents actuïn amb **calma i serenitat**, i proporcionin la certesa que el centre és un lloc segur i que estan amb adults que saben gestionar la situació i les emocions.

En cas que l'alumnat faci preguntes o comentaris sobre l'atemptat, cal que el professorat porti unes **respostes adequades a la seva realitat** i a les seves necessitats, tenint en compte els aspectes emocionals i les possibles vinculacions (culturals, religioses, etc.) entre el fet que hagi passat i ells.

Algunes pautes per afrontar el tema amb els alumnes són:

- Donar una explicació fiable. Amb paraules clares i sense amagar la informació de què es disposi.
- Donar seguretat, sense remarcar les inseguretats i neguits que aquests fets provoquen en el professorat, per tal que l'alumnat se senti protegit davant possibles sentiments de por, ràbia, etc.
- Fer preguntes als alumnes perquè expressin el que senten. L'estat de xoc fa que de vegades pugui semblar que l'alumnat està "desconnectat" del que passa. La por és un mecanisme de defensa que pot mantenir aturada l'expressió de les emocions. No és estrany, doncs, que tot sembli normal, "massa" normal.
- Atendre de forma diferenciada els alumnes d'acord amb la seva edat. També hi pot haver diferències de tipus cultural que justifiquin una cura especial en el treball que es farà a l'aula; per exemple, el país o cultura d'origen poden ser factors que facin que alguns alumnes estiguin més implicats emocionalment en l'esdeveniment. En qualsevol cas, cal recordar la importància de treballar el tema amb tot el grup classe, sense fer agrupacions segons la cultura, país d'origen o altres circumstàncies, per evitar així una possible estigmatització o el sentiment de rebuig que poden patir alguns alumnes.
- Mostrar tolerància zero davant qualsevol manifestació violenta i les possibles argumentacions que les justifiquin. En aquest sentit, és convenient, sempre que les capacitats de l'alumnat ho permetin, fer una anàlisi crítica de la situació política als països afectats en el succés per tal d'evitar fer lectures fàcils i esbiaixades o donar una visió massa etnocèntrica.
- En el cas que els atemptats terroristes hagin succeït en països propers al nostre, geogràficament o cultural, cal fer esment, també, a les situacions semblants viscudes arreu del món, fent especial atenció als possibles atemptats terroristes en els països d'origen de l'alumnat. En aquests casos, cal mostrar el mateix grau de tolerància zero i expressar el nostre rebuig.

Organització de centre

Per tal que el treball de sensibilització amb l'alumnat sigui més efectiu, cal que des del centre educatiu es doni una resposta àgil i unificada.

A continuació, es detallen algunes possibles actuacions de procediment:

1. **Planificació i organització de l'acció.** En un primer moment, i abans de la intervenció didàctica a l'aula, és recomanable que el centre, a través dels seus equips de coordinació pedagògica, planifiqui i organitzi de manera explícita com s'atendrà l'alumnat i quin suport s'oferirà al professorat perquè puguin desenvolupar les actuacions de caire pedagògic a l'aula.
2. **Organització de dossiers amb els materials per a l'aula.** L'equip de coordinació ha de valorar la conveniència o no de fer activitats concretes per tal de tractar el tema. Així, es pot concentrar tot el treball de sensibilització en una jornada especial o bé tractar-lo des de l'acció tutorial o altres àrees. En qualsevol cas, l'equip de coordinació ha de poder facilitar a l'equip docent recursos i activitats per tractar el tema. En aquest mateix document hi trobareu alguns exemples d'activitats per als diferents nivells educatius.
3. **Concreció del calendari per a la jornada o actes que recordaran els fets i les víctimes.** Els rituals o actes de suport realitzats per tota la comunitat educativa poden ser un recurs per compartir neguits amb la resta d'alumnes del centre i promoure la cohesió grupal i la sensació de no estar sols davant aquests fets (minuts de silenci, assistència a actes, etc.). L'equip de coordinació ha de confeccionar un calendari amb les activitats programades i les modificacions horàries. El calendari ha d'incloure indicacions per obtenir la informació de les actuacions programades.
4. **Reunió del Consell de Delegats** (a primària, en el cas que estigui constituït). Un cop planificades les accions, és important comunicar-les al Consell de Delegats i recollir de primera mà el sentir de l'alumnat, així com les seves propostes, que seran incorporades prioritàriament i sempre que sigui possible.
5. **Comunicació a les famílies i al Consell Escolar.** Un cop determinats els actes a realitzar, cal comunicar a les famílies i al Consell Escolar les accions programades

durant la jornada i dies posteriors, les formes en què poden col·laborar les famílies, com s'atendrà els seus fills o les possibles modificacions en el desenvolupament habitual de les activitats del centre.

6. **Desenvolupament d'activitats a l'aula.** El tutor o tutora és el referent del grup i qui probablement pot atendre millor les necessitats dels alumnes. Per aquest motiu, a més dels actes conjunts que com a centre es puguin organitzar, treballar el tema amb el grup classe des de la tutoria grupal aporta uns beneficis que es detallen a continuació:

- Enfortiment dels vincles entre el tutor o tutora i l'alumnat.
- Prevenció dels conflictes a l'aula generats per la diversitat de posicionaments davant els fets.
- La vigilància del replegament identitari que alguns adolescents pateixen quan succeeixen actes terroristes relacionats amb la seva cultura d'origen.
- La lluita contra els estereotips i prejudicis de tot l'alumnat davant persones procedents de països implicats en els fets terroristes.

7. **Treball preventiu.** A més de les accions puntuals que es puguin dur a terme, és imprescindible que els centres educatius programin un treball continuat amb l'alumnat durant tot el curs escolar. En aquest sentit, el Departament d'Ensenyament, mitjançant l'aplicació per a l'elaboració del [Projecte de Convivència](#) i el [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació](#), posa a l'abast dels centres educatius recursos per treballar, entre d'altres, aspectes relacionats amb:

- el desenvolupament personal,
- les relacions socials,
- la gestió de les emocions,
- la construcció d'una identitat múltiple,
- la gestió i resolució positiva dels conflictes,

- el respecte a la diferència
- ...

Així mateix, en l'annex 4 d'aquest mateix document, el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres orientacions i recursos per prevenir processos de radicalització als centres educatius a partir dels factors de risc.

També es pot consultar el document d'orientacions per desplegar les competències bàsiques en l'àmbit de l'educació en valors:

- Primària. Apartat Dimensió social, competència 7: *Analitzar l'entorn amb criteris ètics per cercar solucions alternatives als problemes*, i competència 8: *Mostrar actituds de servei i de compromís social, especialment davant de les situacions d'injustícia*.
- Secundària. Apartat Dimensió interpersonal, competència 5: *Mostrar actituds de respecte actiu envers les altres persones, cultures, opcions i creences*; i competència 6: *Aplicar el diàleg i exercitar totes les habilitats que comporta, especialment per a la solució de conflictes interpersonals i per propiciar la cultura de la pau*.

2. PROPOSTA D'ACTIVITATS DIDÀCTIQUES PER A L'ALUMNAT D'EDUCACIÓ INFANTIL I CICLE INICIAL D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

2.1. OBJECTIUS DE LES ACTIVITATS

- Adonar-se que els conflictes es poden resoldre d'una manera positiva mitjançant el diàleg.
- Despertar en els alumnes valors convencionals com la pau, la solidaritat i l'empatia.
- Prevenir els conflictes a l'aula.
- Enfortir vincles entre el tutor o tutora i l'alumnat.

2.2. ACTIVITATS DIDÀCTIQUES

2.2.1 ACTIVITAT DE SENSIBILITZACIÓ: NIHAO I ELS COLORS DE LA PAU

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

L'allau d'informació que es genera quan succeeix un atemptat terrorista també afecta els infants més petits: senten parlar els adults o els germans, veuen imatges a la premsa o a les notícies, etc. Aquestes situacions els poden generar dubtes, pors o angoixes perquè no saben interpretar què ha passat. Per aquest motiu, malgrat la dificultat de tractar els atemptats terroristes en aquestes edats, cal parlar amb els alumnes per ajudar-los a entendre els fets i tranquil·litzar-los.

Una manera de treballar és traslladar conceptes abstractes com el de guerra i pau a situacions quotidianes que els alumnes viuen en el seu dia a dia a l'aula, al parc o a casa (baralles, disputes per diferents motius, sentiments i emocions, etc.). Un bon mitjà per fer-ho és utilitzar contes fantàstics i històries màgiques que permetin als nens entendre aquests conceptes, simulacions, representació de situacions, etc.

Després d'un atemptat terrorista és possible que el centre educatiu opti per fer alguna activitat conjunta o acte en què participi tot l'alumnat. Per tal que els alumnes dels nivells primerencs entenguin per què es fan aquests actes i per què hi participen, necessiten tractar prèviament el tema a l'aula.

La següent activitat està pensada per abordar el tema de la violència i els atemptats per radicalització. La finalitat de l'activitat és que els alumnes puguin expressar els

seus sentiments i pors davant aquests fets, així com compartir amb la resta de la comunitat el rebuig a aquests actes.

L'activitat pren com a punt de partida el conte [Nihao i els colors de la Pau](#). Es tracta d'una història que permet reflexionar sobre les relacions amb els amics, com resoldre els conflictes a través del diàleg i saber demanar perdó als altres.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

1. El docent pot començar aquesta activitat fent preguntes als alumnes en relació amb l'atemptat. L'objectiu és esbrinar quina informació tenen i com la interpreten, per tal de poder tranquil·litzar-los i aclarir els dubtes que tinguin:
 - **Sabeu què ha passat a (...)?** *Resposta lliure dels alumnes. És possible que hi hagi alumnes que ho hagin vist a les notícies, a la premsa, que hagin sentit parlar els pares, els germans grans, etc. En cas que no estiguin al cas, el docent els ha d'explicar els fets de manera senzilla.*
 - **Sabeu què és un atemptat?** *Resposta lliure dels alumnes. El docent pot aclarir que es tracta d'un atac que vol provocar la por a les persones. A través de la violència, una persona o un grup de persones volen imposar el seu criteri.*
 - **Saps on ha passat? Això és a prop o lluny d'aquí?** *Resposta lliure dels alumnes. El docent pot situar en un mapa la ciutat on hagi succeït l'atemptat o donar referents que els alumnes puguin conèixer.*
2. A continuació, el docent explica que faran una activitat per parlar sobre com es poden resoldre els conflictes.
3. El docent explica el conte [Nihao i els colors de la Pau](#) als nens. Es suggereix representar-lo amb titelles de pal o amb imatges.
4. A continuació, els fa reflexionar a partir d'una sèrie de preguntes:
 - **Què li agradava fer a Nihao, el drac, al parc?** *El docent ha de fer veure als alumnes que, de fet, en Nihao no jugava amb els nens. El que feia era volar i lluir la seva cua de colors davant seu per presumir que era el més fort i el més ràpid, i també per molestar-los i fer entremaliadures.*

- **Estaven contents els nens amb el drac?** *El docent ha de fer veure als alumnes que els nens no estaven contents perquè volien compartir el joc amb el Nihao i ell jugava sol.*
 - **Què feien el sol i la pluja quan algú no es portava bé amb els altres?** *El docent ha d'ajudar els alumnes a entendre la llegenda del sol i la pluja, que diu que quan algú molestava els altres, la pluja queia fort sobre aquesta persona i el sol s'amagava, fins que la persona canviava la seva actitud.*
 - **Com es va sentir en Nihao quan se li va mullar la cua i es va quedar enganxat a l'arbre?** *El conte explica que es va sentir trist, sol, amb por i fred. El docent pot incidir en com el sol i la pluja donaven una lliçó al drac, perquè havia d'aprendre a compartir el joc amb els altres nens i a relacionar-se millor amb ells.*
 - **Per què no sortia el sol l'endemà?** *El docent ha de fer veure als alumnes que el drac no s'adonava, encara, de què havia fet malament. No ho entén fins que una nena li explica la llegenda del sol i la pluja; això li permet reflexionar sobre com s'havia portat amb els nens i adonar-se que s'havia equivocat empaitant-los, quan el que ells volien era jugar plegats. Davant aquest final, el docent ha de fer veure als alumnes la importància del diàleg per evitar conflictes i per resoldre'ls.*
 - **Què va aprendre Nihao, el drac?** *Tenint en compte l'experiència de Nihao, el docent pot incidir en el fet que hem de jugar amb els amics sense molestar-nos, i també en la importància de reconèixer els errors i saber demanar perdó.*
5. Per tancar la conversa, el docent ha de relacionar les conclusions sobre el conte amb situacions que els alumnes es poden trobar diàriament a l'aula amb els seus companys: baralles, disputes per diferents motius, sentiments i emocions, etc. També ha de relacionar les conclusions d'aquest conte amb l'atemptat, remarcant la importància de resoldre els conflictes dialogant i no fent servir la violència.
6. Per acabar, els alumnes poden fer uns titelles per representar el conte: uns nens i un drac a qui poden enganxar tires dels set colors de l'arc de Sant Martí. Aquests titelles els poden dur a casa per explicar als pares la història d'en Nihao i també per parlar sobre la importància de fer servir el diàleg per resoldre els problemes, sense utilitzar la violència.

7. Es suggereix preparar una representació del conte per als companys d'una altra classe.

2.2.2 ACTIVITAT DE SENSIBILITZACIÓ: EL CANÓ DE LA PAU

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

La següent activitat està pensada per abordar el tema de la violència i els atemptats terroristes. La finalitat de l'activitat és que els alumnes puguin expressar els seus sentiments i pors davant aquests fets i valorar la importància del diàleg i el respecte cap als altres, així com compartir amb la resta de la comunitat el rebuig a aquests actes.

El conte escollit per iniciar aquesta activitat és [El Canó de la Pau](#) de Gianni Rodari. Aquest relat curt pot ajudar els alumnes a reflexionar sobre la importància de resoldre els conflictes amb el diàleg, evitant actituds violentes. Pot donar peu, també, a fer-los reflexionar sobre com una actitud d'empatia i de respecte envers els altres, malgrat les diferències, contribueix a crear una bona convivència.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

1. El docent pot començar aquesta activitat fent preguntes als alumnes en relació a l'atemptat (*Vegeu 2.2.1 Activitat de sensibilització: Nihao i els colors de la pau*).
2. A continuació, el docent explica que faran una activitat per parlar sobre com es poden resoldre els conflictes.
3. El docent explica el conte [El Canó de la Pau](#) de Gianni Rodari. Seria interessant utilitzar imatges per afavorir la comprensió del conte.
4. A continuació, es pot iniciar una conversa amb els alumnes a partir de les següents preguntes:
 - **Com descriuríeu la gent dels dos pobles?** *Resposta lliure dels alumnes. El docent ha de fer notar la diferència en relació amb la manera com veuen la vida: mentre que la gent del poble vermell viu feliç i està contenta amb el que té, la gent del poble gris està sempre insatisfeta, no en té mai prou, sempre vol tenir més coses.*

- **Què en penseu del motiu que fa començar la guerra?** *El docent ha de fer reflexionar els alumnes sobre el fet que les guerres mai estan justificades: els conflictes s'han de poder resoldre a través del diàleg i no per l'actuació violenta. El docent pot fer incidència en el fet que els conflictes bèl·lics actuals, igual que passa en el conte, sovint són ocasionats per l'avarícia, pel desig de créixer a costa dels altres, per assolir més poder, etc., sense que els governants pensin en les conseqüències per als habitants.*
- **Què passa durant la guerra?** *Com que els dos pobles no es posen d'acord, esclata la guerra i es destrueixen cases, edificis i moren persones. El docent pot fer reflexionar els alumnes sobre el fet que això, a una altra escala, és semblant al que els passa a ells quan no es posen d'acord i es barallen amb els companys: al final sempre hi ha algú (o totes dues parts) que surt perdent, que els fa sentir malament. La ràbia no és un sentiment agradable sinó, més aviat, un sentiment negatiu.*
- **Per què el general del poble gris vol construir un canó més gran?** *Per acabar la guerra amb una sola bomba tan gran que pugui aconseguir conquerir el país veí. El docent ha de fer veure als alumnes que en cap cas els governants plantegen una solució dialogada al conflicte, sinó que la violència va creixent. El docent també pot fer reflexionar els alumnes sobre la manca de diàleg entre els dos pobles. Aquest conte es pot relacionar amb l'atemptat que ha succeït, on s'ha utilitzat la violència per aconseguir un objectiu.*
- **Què passa quan desapareixen el canó que han construït amb totes les campanes?** *Comença a sortir música de campanes que s'escampa per tot arreu en comptes de sortir una bala. El docent pot fer veure als alumnes que són les campanes les que ensenyen a les persones del conte de trobar una solució no violenta a la guerra.*
- **Què decideixen fer els personatges aleshores?** *En aquesta història la gent de tots dos pobles s'adonen que la guerra és un error i comencen a reconstruir el que havien fet malbé, ajudant-se i treballant plegats. Malgrat les seves diferències, tornen a ser amics i viuen feliços.*

- **Què creus que haurien de fer les persones en la vida real per acabar les guerres?** *Resposta lliure dels alumnes. El docent ha de fer notar als alumnes que en la vida real les solucions per acabar les guerres no són tant fàcils com en el conte, però que el més important és que hi hagi una actitud de diàleg i de respecte per poder solucionar-les sense violència. Cal fer-los veure que els atemptats són la conseqüència de conflictes mal resolts, en què s'utilitza la violència en comptes de trobar solucions dialogades i pacífiques; en resum, que la violència genera més violència.*
 - **Què podem fer nosaltres quan tenim problemes a la classe amb els companys, a casa amb els germans o al parc amb altres nens?** *Resposta lliure dels alumnes. El docent ha de continuar reforçant la idea del diàleg davant dels conflictes, ja que moltes vegades aquestes situacions del dia a dia estan originades per malentesos. Així, davant conflictes amb companys o germans, cal saber escoltar què pensen i intentar entendre com se senten, per què han actuat de certa manera...*
5. Per tancar la conversa, el docent ha de relacionar les conclusions sobre el conte amb situacions en què els alumnes es poden trobar diàriament a l'aula amb els seus companys: baralles, disputes per diferents motius, sentiments i emocions, etc. També ha de relacionar les conclusions d'aquest conte amb l'atemptat, remarquant la importància de resoldre els conflictes o les diferències amb empatia, dialogant i no fent servir la violència.
6. Per acabar, els alumnes poden dibuixar com seria el seu canó de la pau (amb colors, confetis, bombolles de sabó, flors, caramels, petons, etc.) i fer una exposició a l'aula.

3. PROPOSTA D'ACTIVITATS DIDÀCTIQUES PER A L'ALUMNAT DE CICLE MITJÀ I SUPERIOR DE PRIMÀRIA

3.1 OBJECTIUS DE LES ACTIVITATS

- Acompanyar les necessitats emocionals davant d'un atemptat.
- Aprendre a relacionar les emocions amb els pensaments i els comportaments.
- Gestionar el conflicte de forma positiva.
- Educar en el valor de la pau.

3.2. ACTIVITATS DIDÀCTIQUES

3.2.1. ACTIVITAT PER A L'EXPRESSIÓ DE LES EMOCIONS

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

L'activitat consisteix a facilitar que els alumnes expressin els seus sentiments sobre l'ateptat a partir de les imatges que han aparegut a la premsa. En una primera part, tots els sentiments que vagin sortint els posen en ordre alfabètic i busquen altres sentiments que comencin amb les lletres de l'alfabet que no tinguin cap exemple. Amb tots els sentiments ordenats alfabèticament poden fer un mural. En la segona part, a partir d'una de les imatges seleccionades, els alumnes relacionaran els sentiments amb una acció o bé amb un personatge de la imatge; l'objectiu és fer entre tots una reflexió sobre les diferents interpretacions que hi pot haver respecte a una mateixa imatge. En la tercera, es proposa que expressin el que senten. Finalment, es proposa la lectura i la recitació d'algun poema sobre el valor de la pau amb l'objectiu de crear un moment de silenci i reflexió.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Alumnat:

Activitat A. Escriu al full una paraula per expressar l'emoció que has sentit en veure les imatges.

Activitat B. Relaciona les diferents emocions que han dit els companys del grup amb el personatge o l'acció que apareix a alguna de les imatges.

Activitat C. Fes un dibuix sobre el que has experimentat en relació amb l'atemptat terrorista i les emocions que han aparegut. Si vols, també pots fer un petit escrit.

Activitat D. Llegeix algun dels poemes sobre la pau que et donarà el teu mestre o mestra.

Professorat:

Activitat A. Situar els alumnes en rotllana o amb les cadires en forma d'U. Se seleccionen i es presenten algunes imatges que han sortit als mitjans de comunicació sobre l'atemptat. Els alumnes, per torn, poden expressar algun sentiment que el docent recollirà a la pissarra. També es pot demanar a cada alumne que l'escrigui en un paper, el llegeixi en veu alta i l'enganxi a la pissarra. Alguns sentiments que poden aparèixer són:

ansietat, agressivitat, amargor, antipatia, avarícia, aversió, angoixa, buidor, compassió, covardia, culpabilitat, decepció, desànim, desesperació, disgust, dolor, egoisme, enveja, estupidesa, fàstic, fúria, gelosia, horror, hostilitat, humiliació, incertesa, indiferència, indignació, injustícia, inquietud, ira, mania, menyspreu, misericòrdia, neguit, nerviosisme, odi, por, pena, pèrdua, plor, ràbia, rancúnia, remordiment, repugnància, sobresalt, sorpresa, temor, terror, tristesa, vergonya, venjança, violència...

Un cop els alumnes han expressat els seus sentiments, s'ordenen alfabèticament. D'alguna de les lletres sense cap sentiment relacionat, s'intentarà, entre tots, buscar-ne com a mínim un exemple. Probablement, hi haurà algunes lletres que no en trobarem cap (X, K, Q...).

Es pot fer un cartell o mural amb tots els sentiments que han aparegut.

Activitat B. En aquest apartat relacionem alguns dels sentiments que hem treballat amb un personatge o una acció de les imatges que hem utilitzat per iniciar l'activitat.

Activitat C. Ara és el torn que els alumnes expressin, mitjançant un treball individual o col·lectiu, els sentiments que tenen sobre el fet (mitjançant un dibuix, un escrit, una petita representació...).

Activitat D. Proposta d'alguns poemes que es poden utilitzar.

La pau dels poemes

(Josep Ventura)

Vull la pau amb el vent
que no em dugui els crits
dels vius ni els silencis dels morts.

Vull la pau amb la pluja
que m'ha deixat sense camins
d'octubre, ara plens de salamandres
i incerteses.

Vull la pau amb el sol
que ha alliberat les ombres dels
balls de plors en la presó de la nit.

Vull la pau amb el llamp
que besa amb espurnes de foc
l'arbre del mig del bosc. Per què aquest?
Sols perquè és viu? Ja no crec en el cel.

Vull la pau amb la dona
que em mossega els somnis amb llavis
pintats de cirera vora els joncs del riu
quan la lluna posa el vel a la tarda.

Vull la pau amb els records
per temps infinit i no oblidar
com reia la mare ni el tacte dels
seus dits als cabells fonent la por.

Vull la pau amb mi mateix
i no em trobo l'esguard, sols
em queden els mots vius dels poetes
que em recita quan tanco els ulls, la vida.

Actitud

(Joan Brossa)

¿Qui cal considerar culpable: els soldats
que han passat a mata-degolla la població,
els oficials que han donat les ordres
o la guerra que els ha emmerdat tots?

Somriu

(Carles Cano)

Somriu,
Encara que ploqui
Encara que plores
Somriu

Amb un cel de cendra
Quan tot se'n va a la merda
Somriu

Porta el somriure per bandera
Sigues herald de la Primavera
Somriu

No deixis que gestos ni paraules
T'agreugin la mirada, t'amarguin
Somriu

Una altra volta, i encara més
Defensa l'alegria amb ungles i dents
Somriu

A casa, al treball i al carrer
A l'amic, al passejant, al foraster
Somriu

No els deixis que guanyin
Nosaltres som molts més.

La festa de la pau

(Damaris Gelabert)

Si tingués la màgia d'un mag
de les bales faria flors,
dels fusells, trombons i fagots
i dels trons, poemes d'amor.
Si tingués la màgia d'un mag
de la gana faria blat,
dels canons, prismàtics gegants
i dels tancs, camions de gelats.
Si tingués la màgia d'un mag,
dels soldats en faria clowns,
dels tinents, ocells de paper,
ballarines o castellers.
Si tingués la màgia d'un mag,
de les mines faria daus,
de les bombes, jocs malabars
i dels corbs, coloms de la pau.

Si el món no fos

(Joana Raspall)

Si el món fos escrit amb llapis,
podria esborrar la lletra
que vol ferir;
podria esborrar mentides
que no cal dir;
n'esborraria l'enveja
que porta mals;
n'esborraria grandeses
de mèrit fals...
Però és escrit amb tinta
de mal color:
el color brut de la guerra
i del dolor.
Qui voldrà escriure un nou món
més just i net?
Potser que tu i jo ho provéssim,
ben valents, lletra per lletra,
des del nostre raconet...

3.2.2 ACTIVITAT D'ANÀLISI DELS FETS

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

Davant un atemptat és natural que l'alumnat estigui experimentant emocions relacionades amb la por, per l'impacte de la notícia i el desconcert general. La necessitat bàsica que tindran és la de sentir-se segurs, tant ells com les seves famílies. Amb les seves preguntes cercaran seguretat. L'actitud del docent ha de ser, aleshores, de confiança i tranquil·litat, evitant expressar inquietud ni afegint més dubtes als que els alumnes puguin tenir d'entrada. La serenitat del docent ajudarà el grup a estar atents a l'activitat i així reduir l'estrès que s'ha creat.

L'activitat es divideix en dues parts. L'activitat A-1 consisteix a facilitar que els alumnes exposin els seus interrogants sobre l'atemptat, i l'activitat A-2 pretén compartir en grup el sentit que té un fragment de *El petit príncep*. L'anècdota que explica el protagonista del llibre té forma d'enigma i probablement, en un primer moment, l'alumnat no l'entengui. Només després d'haver-hi reflexionat en grup serà possible que vagi adquirint sentit, i allò que semblava absurd es converteixi en una gran veritat. L'atemptat també pot haver deixat una sensació de desconcert similar i serà, gràcies al fet de compartir en grup els interrogants oberts, que l'alumnat podrà començar a entendre el que està passant.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Alumnat

Activitat A

A1. Escriu en el full una pregunta que et fas en relació amb els atemptats. Pots mirar el lloc web del programa de TV3 Info-K (<http://www.super3.cat/infok/noticies>). Espera el teu torn per dir-la i que el tutor o tutora l'escrigui a la pissarra.

A2. Tens alguna resposta per a les preguntes dels companys? Escriu-la al full.

Activitat B (cicle superior)

A partir de la lectura del fragment del llibre *El petit príncep*, respon les següents preguntes. Aquesta activitat la pots fer en parella.

Capítol XXIII

- Bon dia —va dir el petit príncep.

- Bon dia —va dir el venedor.

Era un venedor de pastilles perfeccionades que calmen la set. Te n'empasses una cada setmana i ja no tens cap necessitat de beure.

- Per què vens això? —va dir el petit príncep.

- És un gran estalvi de temps —va dir el venedor—. Els experts han fet càlculs. S'estalvien cinquanta-tres minuts cada setmana.

- I què es fa amb aquests cinquanta-tres minuts?

- Cadascú en fa el que vol...

“Jo”, es va dir el petit príncep, “si tingués cinquanta-tres minuts per gastar, aniria caminant tranquil·lament cap a una font...”

1. Estaria bé poder comprar pastilles per arreglar problemes. Digueu un problema pel que aniria bé una pastilla.
2. El venedor diu que les seves pastilles serveixen per estalviar temps. Creieu que aniria bé poder estalviar temps? Què hi guanyaríem?
3. Què podríeu fer amb cinquanta-tres minuts estalviats?
4. Per què el petit príncep vol anar caminant cap a una font si amb les pastilles ja no tindria set?
5. Quina pastilla creus que es podria donar als que cometem atemptats terroristes? Per què?

Professorat

Activitat A1

Per a l'activitat A1, situarem els alumnes en rotllana o amb les cadires en forma d'U. Els alumnes, per torn, poden fer una pregunta que el docent recollirà a la pissarra. Per distribuir les intervencions es pot tenir una petita pilota o qualsevol objecte que serveixi per fer respectar el torn de paraula. Una alternativa per recollir les preguntes és repartir petits papers als alumnes amb les preguntes i després enganxar-los a la pissarra.

La indicació que els podem donar pot ser: "En aquest moment tots tenim moltes preguntes, potser volem estar en silenci però també és molt possible que necessitem saber què està passant i per què. Així, ens posarem en forma d'U i tots tindrem un moment per fer una pregunta, si la tenim. Farem servir un objecte (un llibre meu, per exemple) i només podrà parlar qui tingui el torn."

Tipus de preguntes que pot fer l'alumnat (aquestes preguntes són algunes de les que van fer alumnes d'escoles de París després dels atemptats dels dies 13 i 14 de novembre de 2015).

Sobre el futur i la por que ens pot fer:

Hem de tenir por? *Malauradament passen coses molt tristes a prop nostre i estem espantats. Tenir por és normal, és una sensació de defensa del propi cos davant del perill. El que no hem de fer mai, però, és actuar per por. Hem d'intentar continuar amb la nostra normalitat, encara que potser cal tenir una mica més de precaució; per exemple, si ens diuen que al nostre company l'han robat en el parc, malgrat tinguem por, no vol dir que no puguem tornar, però haurem d'anar acompanyats i estar més atents.*

Això és la guerra? *Les guerres també són molt tristes i passen coses terribles. Els atemptats a vegades es fan perquè alguns creuen que estan en guerra i troben en l'atac una forma de fer mal i, sobretot, d'espantar la gent. Però en els casos que s'ataca contra ciutadans civils es consideren crims.*

Serà la Tercera Guerra Mundial? *Hi ha hagut dues guerres en què es van enfrontar grups de països de tot el món, la Primera i la Segona Guerra Mundial. Actualment també hi ha guerres entre països, fins i tot guerres dins d'un país entre grups que no estan d'acord i utilitzen les armes per imposar-se. L'atac que ha tingut lloc no*

forma part de cap guerra mundial, però les seves conseqüències són també molt greus.

Al voltant del terrorisme:

Per què maten gent innocent? *Els actes terroristes volen espantar la gent, i el que a tothom li fa molta por és que li pugui passar alguna cosa sense haver fet res, sense ser soldat o estar enmig d'una guerra. Maten gent innocent, doncs no donen valor a la vida, creuen que les seves creences són més importants, i si per imposar-se han de matar algú, no els importa fer-ho. Ells no valoren gens la vida.*

Què volen? En general, amb qualsevol acte terrorista el que es vol és sembrar la por en un país per aconseguir, mitjançant la força, imposar idees, creences o situacions. En el cas de l'estat islàmic, volen configurar un califat de caràcter transnacional governat per la llei islàmica.

Com compren les armes? *És trist, però hi ha gent que ven armes de forma il·legal; a vegades es roben armes a la policia o a l'exèrcit i després es venen. També hi ha una indústria armamentista que ven les armes directament als estats o a persones intermediàries que les poden vendre a grups terroristes.*

Tenen aliats? *Sí, gent que pensa com ells i que estan d'acord amb el que fan: espantar i fer mal. També hi ha gent que els ajuda a fer atemptats, doncs els interessa fer mal a un altre país amb qui no estan d'acord per les idees que tenen o perquè creuen que els perjudica a nivell econòmic o polític.*

Per què ho han fet en aquest lloc? *Sovint trien llocs com aquests perquè són molt populars o simbolitzen la cultura contra la qual lluiten; saben que, en haver-hi molta gent, totes les televisions del món en parlaran. A part de fer mal i espantar, també volen que tothom sàpiga que són capaços de fer coses terribles si no aconsegueixen els seus objectius. Hi va haver un atemptat l'any 2001 a Nova York en què van estavellar dos avions contra uns edificis que eren dels més alts del món, van morir més de 3.000 persones i per televisió ho va veure gent de tot el món. A partir d'aquell dia, ningú es va sentir segur quan agafava un avió.*

Que és Estat Islàmic? *És un grup organitzat i violent que ha volgut crear un país per la força, fent atemptats a la zona de Síria i l'Iraq, i obligant la gent que hi vivia a fugir a*

altres països per no morir. Els terroristes de l'Estat Islàmic fan atemptats arreu del món per demostrar la seva força i aconseguir els seus objectius.

Al voltant de la política, el dret i la justícia:

Podem empresonar les persones que tornen de Síria? *Si han comés delictes, tot i no haver-ho fet al nostre país, hauran de ser jutjats com tothom. També hem de veure si han tornat per fer mal i, aleshores, vigilar les seves intencions.*

Podem bombardejar als terroristes i així resoldre el problema? *No es pot bombardejar els terroristes sense fer mal a gent innocent, i per molta ràbia que ens faci, hem de vigilar de no fer mal també a gent que no en té cap culpa. Amb les bombes i altres armes mai no es resolen els problemes, més aviat s'agreugen; hem de fer alguna cosa, per descomptat, com per exemple demanar als nostres governants que aturin la gent que els ven armes o que cerquin vies de diàleg.*

Al voltant de la religió:

Per què diuen que maten en nom de Déu, mentre que l'islam diu que no s'ha de matar? *Els terroristes fan servir la religió com una excusa per justificar tot el mal que fan. Interpreten l'islam de forma incorrecta.*

Què és l'islam? *És una religió que es va fundar fa més de mil anys, i és la segona del planeta en nombre de persones que hi creuen. Segons els creients, Al·là, que és com anomenen els musulmans a Déu, es va comunicar amb un home que es deia Muhammad per dir-li que s'havia de viure d'acord amb el que ell li diria. Les paraules d'Al·là estan recollides en un llibre sagrat que es diu l'Alcorà. El missatge d'Al·là no diu enlloc que s'ha de matar a ningú. Els terroristes són una petita minoria dels musulmans, la gran majoria vol viure en pau i no està gens d'acord amb les guerres o els atemptats.*

Activitat A2 (Resposta lliure)

Activitat B

Lectura en veu alta d'un fragment del llibre *El petit príncep* d'Antoine de Saint-Exupéry i resposta a unes preguntes per analitzar perquè passen fets com l'atemptat.

Capítol XXIII

- *Bon dia —va dir el petit príncep.*

- *Bon dia —va dir el venedor.*

Era un venedor de pastilles perfeccionades que calmen la set. Te n'empasses una cada setmana i ja no tens cap necessitat de beure.

- *Per què vens això? —va dir el petit príncep.*

- *És un gran estalvi de temps —va dir el venedor—. Els experts han fet càlculs. S'estalvien cinquanta-tres minuts cada setmana.*

- *I què es fa amb aquests cinquanta-tres minuts?*

- *Cadascú en fa el que vol...*

“Jo”, es va dir el petit príncep, “si tingués cinquanta-tres minuts per gastar, aniria caminant tranquil·lament cap a una font...”

Per parelles han de pensar sobre què vol dir el petit príncep i, per torn, respondre les preguntes següents:

1. *Estaria bé poder comprar pastilles per arreglar problemes. Digueu un problema per al que aniria bé una pastilla.*

- Seria genial tenir pastilles contra l'enveja, contra la pobresa o contra la soledat. Moltes coses que no ens agraden o ens fan mandra ens les voldríem treure de sobre amb una pastilla... potser estudiar? Però no tenir pastilles per resoldre tot el que no ens agrada, o ens fa mandra, fa que en haguem d'espavilar i esforçar. També està bé acceptar les coses com són, i provar de fer-les sense esperar que, per art de màgia, es resolguin, com podria passar prenent una pastilla màgica.

2. *El venedor diu que les seves pastilles serveixen per estalviar temps. Creieu que aniria bé poder estalviar temps? Què hi guanyaríem?*

- Estalviar temps està bé, si el que fem no ens agrada i podem anar més de pressa, per exemple. Hi ha feines que abans es feien durant molt de temps i ara amb les màquines les podem fer més de pressa; però també hi ha moltes coses que no volem que passin ràpid. No hi guanyem gaire si s'estalvia el temps per jugar o per estar amb els amics.

3. *Què podríeu fer amb cinquanta-tres minuts estalviats?*

- Resposta lliure.

4. *Per què el petit príncep vol anar caminant cap a una font si amb les pastilles ja no tindria set?*

- Perquè tot i no tenir set li agrada caminar, i segur que el camí cap a la font és preciós. El petit príncep creu que hem de valorar les coses d'una altra forma, no és cosa de tenir o no set, més aviat es tracta de passar-s'ho bé en cada moment i apreciar tot allò que fem. Potser algú pot creure que un atemptat o les guerres serveixen per alguna cosa, i que posant una bomba ja està tot resolt: matant tots els que no pensen com ells acaba amb el problema, com si fos una pastilla màgica. Però no és així, i després de la bomba encara hi haurà més odi i ressentiment, més dolor en general. La violència genera violència.

5. *Quina pastilla creus que es podria donar als que cometen atemptats terroristes? Per què?*

- Una pastilla perquè deixin de creure que tenen l'única veritat, que les seves creences són les úniques bones, que poden fer mal ja que pensen que hi tenen dret i, fins i tot, el deure de fer-ho, d'acord amb la seva mentalitat fanàtica. Es tractaria de quelcom aparentment tan simple com d'una pastilla que guareixi de la ignorància i fomenti el diàleg. El primer efecte que hauria de produir és el de respectar els altres, la seva llibertat i el reconeixement de l'absoluta igualtat de tots els éssers humans.

A partir de les preguntes i les propostes de resposta que facin, el docent pot anar fent la llista dels valors que fonamenten la nostra societat. Així, a la llista probablement apareixeran aquests valors:

Pau	Igualtat	Valentia	Compassió	Solidaritat
Llibertat	Seguretat	Respecte	Justícia	Amistat
Diàleg				

3.2.3 ACTIVITAT PER INTEGRAR LES EMOCIONS

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

La sessió de classe haurà estat molt intensa i l'alumnat haurà experimentat moltes emocions i se sentirà afectat, com és natural, pel que ha passat en relació amb l'atemptat. Per aquest motiu, és important disposar d'un espai final per fer una reflexió final.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Alumnat

A un passadís del *Boroughmarket*, un mercat a Londres, una artista hi va posar una pissarra i una caixa de guixos. Tothom hi podia escriure el que li semblava més important a la vida, el que voldria fer abans de morir.

Un cop hem treballat a classe el que sentim en relació amb els atemptats i hem expressat les nostres preguntes, podem fer una cosa semblant.

Acaba les següents frases a la pissarra:

“La millor forma per evitar que torni a passar seria

“Els atemptats no són solució als conflictes perquè.....”

Professorat

Per realitzar aquesta activitat, convidarem els alumnes a completar les frases i així tancar en grup la sessió. Promourem que els que vulguin, de forma ordenada, surtin a la pissarra i acabin la frase. Un cop finalitzada l'activitat, el docent pot fer una fotografia del que han escrit els alumnes i utilitzar-ho en una propera sessió, si ho considera convenient.

L'alumnat pot haver acabat les frases amb expressions com:

“La millor forma per evitar que torni a passar seria

Respectar les idees del altres.

Intentar entendre el que senten els altres.

Cercar valors comuns per conviure.

“Els atemptats no són solució als problemes perquè.....”

Res es resol amb les armes.

La violència crea violència.

Els problemes es poden resoldre parlant, mediant o negociant.

D'una forma semblant, l'ONG Amnistia Internacional ha convidat a més de 30 il·lustradors/es per participar en l'exposició "No Penso Callar" sobre la llibertat d'expressió.

https://www.youtube.com/watch?v=Zw1_T4s4bmQ

4. PROPOSTA D'ACTIVITATS DIDÀCTIQUES PER A L'ALUMNAT DE SECUNDÀRIA

4.1 OBJECTIUS DE LES ACTIVITATS

- Desenvolupar l'anàlisi crítica de l'alumnat davant el tractament de les notícies sobre els atemptats terroristes i altres formes de violència als mitjans de comunicació, xarxes socials o Internet, entre d'altres.
- Desvincular la defensa de les diferents ideologies o drets de qualsevol forma de violència.
- Prevenir els conflictes a l'aula generats per la diversitat de posicionaments davant els fets.
- Cercar alternatives creatives i positives a la resolució dels conflictes, capacitant l'alumnat en valors convivencials:
 - Evitar els estereotips i prejudicis de tot l'alumnat davant persones procedents de països implicats en fets terroristes.
 - Enfortiment de vincles entre el tutor i l'alumnat.
 - Evitar el replegament identitari que alguns adolescents pateixen quan succeeixen actes terroristes relacionats amb la seva cultura d'origen.

4.2 ACTIVITATS DIDÀCTIQUES

4.2.1. ACTIVITAT D'ANÀLISI DE LA REPERCUSSIÓ D'UNA NOTÍCIA ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ I A LES XARXES SOCIALS

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

Els mitjans comunicació, sobretot a través d'Internet, ens inunden de notícies, opinions, valoracions, etc. L'allau és molt gran i cal sumar-hi les xarxes socials. Els alumnes, des del seus telèfons mòbils, a través de Twitter, Instagram, Facebook, Whatsapp, etc., aniran rebent tota mena d'informació que no s'ha contrastat i és possible que intoxicui la seva reacció. L'activitat plantejada cerca una anàlisi crítica dels mitjans, a l'hora que proporcionar informació contrastada sobre l'esdeveniment. Al mateix temps, l'activitat ha de servir com a recurs perquè l'alumnat expressi la seva

opinió i enfocament sobre el tema, i perquè el docent tingui l'oportunitat de reconduir possibles posicionaments extremistes. El quadre d'anàlisi vol ajudar a la classificació de les publicacions i la tipologia d'informació que ofereixen.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Alumnat

La finalitat de l'activitat és que puguis contrastar i valorar els diferents tractaments que donen els mitjans de comunicació i les xarxes socials davant d'un mateix fet.

Et proposem que omplis el quadre següent a partir de les informacions que trobis a la xarxa, tant les periodístiques com les que t'arribin per les xarxes socials sobre l'atemptat ocorregut recentment.

Nom del mitjà o xarxa social	Tipus	Títol de la notícia	Enfocament de la notícia
	<ul style="list-style-type: none">○ Ràdio○ TV○ Premsa en paper○ Mitjà digital○ Xarxa social		

Respon aquestes preguntes:

- Quins aspectes comuns i quines diferències veus en el tractament de la notícia?
- A què creus que són degudes ?

Professorat

Exemple de la taula que han d'emplenar els alumnes. Han de trobar a Internet, ja sigui amb l'ordinador o telèfon mòbil, notícies relacionades amb l'atemptat i classificar-les. Amb l'activitat es vol potenciar l'esperit crític dels alumnes, millorar el seu coneixement sobre els diversos tipus de mitjans i com valorar el que es publica a les xarxes socials.

Exemple de contingut de la taula referit als atemptats de París del 13 i 14 de novembre.

Nom del mitjà	Tipus	Títol de la notícia	Enfocament
	<ul style="list-style-type: none"> • Ràdio • TV • Premsa en paper • Mitjà digital • Xarxa social 		
El País	Premsa	Més de 120 morts en la matança terrorista de París.	Descriptiu
El Periódico	Premsa	Europa està en guerra?	Valoració
Vilaweb	Premsa digital	Els atemptats de París obren a tots els diaris	Recull de titulars de diaris
ABC	Premsa	"Aquí tiene que haber vencedores y vencidos"	Valoració de dirigent polític
Ara	Premsa	El negoci 2.0 reacciona als atemptats de París	Informació sobre aplicacions de mòbil que van facilitar la solidaritat entre els ciutadans
Viquipèdia	Web	Atemptats de París del 13 i 14 de novembre de 2015	

- Quins aspectes comuns i quines diferències veus en el tractament de la notícia?

Aquests van ser els titulars dels principals diaris l'endemà dels atemptats:

El País

"Decenas de muertos en una cadena de atentados en París"

El Mundo

"Terror en París. Más de cien disparos y varias explosiones en una cadena de atentados en la capital"

Abc

"Noche de terror en París. Una cadena de atentados al grito de 'Alá es grande' deja al menos 60 muertos y decenas de heridos y rehenes"

La Razón

"Terror en París"

Ara

"Massacre a París. Almenys 30 morts en una cadena d'atacs al centre de la capital francesa"

El Punt Avui

"Massacre en cadena a París. Atacs de grups armats haurien causat almenys una seixantena de morts a la capital francesa"

La Vanguardia

"Noche de terror en París. Al menos cien muertos en un ataque al mismo tiempo en varios puntos de la capital francesa. Matanza terrorista y toma de rehenes en una discoteca. Francia decreta el estado de emergencia y cierra sus fronteras".

EL PERIÓDICO

"Terror en París. Más de 100 muertos en siete ataques simultáneos".

Aspectes comuns:

- Relacionen els terroristes amb la religió islàmica i amb el gihadisme, però no ho tenen en compte en el moment de parlar de les víctimes, algunes de les quals també eren de la mateixa religió que els terroristes.
- Centren la importància de l'atac al fet que s'ha realitzat a Europa. Cal recordar a l'alumnat que el tractament de la violència sovint és diferent si ha esdevingut en un altre lloc. Per exemple, el grup terrorista Boko Haram ha causat ja més de 15.000 morts i 2 milions de refugiats a l'Àfrica, segons el diari francès *Le Monde* del 21.09.2015.

És normal que ens afecti més allò que passa en països propers (europeus) però hem de tenir en compte que la societat és plural i alguns dels nostres alumnes tenen vincles amb països llunyans que estan rebent atacs injustificables. Cal que siguem sensibles també a aquestes realitats.

Diferències:

El País, Ara i El Punt Avui: fan una descripció del que va passar.

La resta afegeix l'adjectiu "terror", per causar més impacte al lector.

En el cas de La Razón no entra en xifres de morts, sinó que se centra en els atacants.

Abc fa referència directa als causants de l'atemptat i esmenta: 'Alá es grande' com a referència al seu origen. A més a més, en la seva editorial "Europa en Guerra", apunta la solució militar com a resposta contra el gihadisme. Dóna importància clau al grup que ha fet l'atemptat i a la religió que professen, relacionant-la directament.

- A què creus que són degudes ?

- **A l'enfocament eurocentrista de les relacions internacionals.** Tot el que passa a Europa és més notícia que no el que passa en altres llocs. Però s'ha de tenir en compte que les víctimes de DAESH també són la pròpia població de Síria o l'Iraq, majoritàriament musulmana. Hem de tenir en compte que la tipologia del nostre alumnat fa que sigui possible que alguns tinguin vincles amb persones que viuen en aquesta situació.

- **A la prevalença d'estereotips pel que fa a l'islam.** Al món hi viuen més de 1.000 milions de musulmans i els que realitzen aquests atemptats són una minoria. Per exemple, a El Periódico del dia 30 de novembre de 2015 es podia llegir:

*El passat 20 de novembre els **imams de les 2.400 mesquites** del país van aprofitar el dia d'oració per llançar un missatge inequívoc de rebuig al terrorisme i de suport als valors republicans. La consciència que els líders religiosos han perdut el control sobre molts joves musulmans que s'enfunden a l'**Alcorà** per cometre actes tan atroços com els viscuts als carrers parisencs, està empenyent l'**islam** francès a fer autocrítica i a implicar-se en la lluita contra la **radicalització**, una tasca en què comptaran amb el suport del Govern, que ha decidit celebrar a principis del 2016 una reunió per abordar aquest tema.*

- **A la diferència ideològica de cada mitjà, al seu públic destinatari i a l'impacte que pot provocar en els lectors.** Per exemple, l'arribada de població estrangera al nostre país ha estat molt important els darrers anys i han arrelat idees com ara que ens treuen la feina o que acaparen les ajudes socials. Aquesta situació es transforma sovint en por o recança, i es verbalitza a través de rumors i estereotips falsos. Així mateix, el tema religiós també hi és present.

En aquest sentit, veiem com els atemptats s'utilitzen per part d'alguns mitjans per reafirmar aquestes idees, ja que es presenta el fet com una conseqüència de l'arribada de persones de fora. No s'analitzen les causes dels fets, ja siguin les circumstàncies

personals de qui ha realitzat l'atemptat o com a fruit de la política europea a nivell internacional. Concretament, en el cas francès, podríem parlar de la participació i la permanència de tropes franceses en països africans, no entesa per la població local.

De tota manera, aquestes possibles justificacions, en cap cas es poden fer servir d'excusa per reivindicar la violència; cal refermar la tolerància zero amb els fets violents.

- **També s'ha de tenir en compte la diferent tipologia de textos periodístics (article, reportatge, article d'opinió, crònica...).**

Quan passa un atemptat com aquest, el que més apareix en els mitjans els primers dies són textos informatius que responen a sis preguntes bàsiques: qui? què? quan? on? com? i per què?, mentre que amb el pas dels dies apareixen més reportatges que són la notícia ampliada. El reportatge apareix d'una recreació d'alguna cosa que va ser notícia, però també de fets que sense ser notícia, en el sentit més estricte del terme, formen part de la vida quotidiana. El reportatge pretén subratllar les circumstàncies i l'ambient que emmarquen un fet. Tracta sobre el tema de manera documentada. És més extens que la notícia i inclou elements com valoracions de protagonistes o testimonis dels successos, detalls de xifres i dades i textos complementaris (fotografies, esquemes, i altres tipus d'informació gràfica). Finalment, l'article d'opinió és escrit per persones que col·laboren esporàdicament, expertes en el tema, i que expressen opinions, judicis, idees o comentaris personals sobre un fet.

És important presentar a l'alumnat diferents formats de la notícia per tal de realitzar l'anàlisi.

4.2.2 ACTIVITAT D'ANÀLISI DE TEXT: LA RESPOSTA INTEL·LECTUAL A UN ATEMPTAT

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

Es tracta d'una activitat de treball individual i en grup a partir d'un text sobre el concepte d'identitat. Abans del comentari de text hi ha una proposta introductòria perquè argumentin sobre la dificultat de trobar raons que justifiquin un esdeveniment com un atemptat. El text també facilita connectar amb recursos com pel·lícules o mites contemporanis, com el que apareix a l'obra de R.L. Stevenson.

Amb aquesta activitat es pretén que l'alumnat analitzi alguns factors identitaris que porten a les persones a processos de radicalització i violència, mostri el seu posicionament sobre els fets i sigui capaç de cercar alternatives creatives i positives en la resolució de conflictes.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Alumnat

Activitat sobre el text d'Amin Maalouf extret del llibre *"Identitats que maten"*

1. Comenceu l'activitat fent una lectura individual del text proposat. Per fer-ho disposeu de 4 minuts.
2. En parelles, escriviu 3 arguments que impedeixen justificar els fets violents.
3. Tot seguit, compartiu els vostres arguments amb una altra parella i trieu un secretari que faci de portaveu.
4. Amb tot el grup, recolliu tots els arguments possibles.

Un cop hagueu finalitzat aquesta activitat, torna a llegir el text i intenta, individualment, respondre les següents preguntes:

1. Què et sembla que vol dir el concepte "folia assassina". Coneixes algun exemple o personatge històric que pugui respondre a aquest concepte?
2. Coneixes alguna pel·lícula que parli d'aquest tema?
3. L'autor diu que no hi ha cap pertinença ètnica, religiosa, nacional o d'altra mena que predisposi a l'assassinat. Com ho podries argumentar?

Identitats que maten d'Amin Maalouf (capítol 1)

Després de cada nova matança ètnica ens demanem, amb raó, com és possible que els éssers humans arribin a cometre aquestes atrocitats. Alguns excessos ens semblen incomprendibles i la seva lògica indesxifrable. Aleshores parlem de folia assassina, de folia sanguinària, ancestral, hereditària. En part és cert que hi ha quelcom de folia. Quan un home amb el cap sa es converteix d'avui a demà en un assassí, és que s'ha tornat boig. Però quan els assassins es compten per milers i milions, quan el fenomen es reproduïx en un país rere l'altre, en cultures diferents, i no sols en els adeptes d'una o altra religió sinó també en aquells que no en segueixen

cap, no n'hi ha prou amb parlar de "folia". El que anomenen per comoditat "folia assassina" és aquesta propensió dels nostres semblants a transformar-se en assassins quan senten la seva "tribu" amenaçada. La sensació de por o d'inseguretat no sempre obeeix a consideracions racionals, de vegades és exagerada o, fins i tot, paranoica; per, a partir del moment en què una població té por més que no pas la realitat de l'amenaça.

No crec que hi hagi cap pertinença ètnica, religiosa, nacional o d'altra mena que predisposi a l'assassinat. N'hi ha prou amb examinar els esdeveniments d'aquests darrers anys per constatar que qualsevol comunitat humana, per poc humiliada o amenaçada que senti la seva existència, tendirà a produir assassins, els quals cometran les pitjors atrocitats sense deixar d'estar convençuts que actuen justament i que mereixen el cel i l'admiració dels seus pròxims. En tots nosaltres hi ha un Mr. Hyde; el que cal és impedir que coincideixin les condicions d'emergència del monstre.

No m'atreviré pas a donar cap explicació universal de totes les matances, i encara menys a proposar cap remei miraculós. De la mateixa manera que no crec en les identitats simplistes, tampoc no crec en les solucions simplistes. El món és una màquina tan complexa que no es pot desmuntar amb un tornavís, cosa que no ha de privar-nos que observem, intentem entendre, meditem, discutim, fins i tot suggerim aquesta o aquella via de reflexió.

I la que recorre, més o menys visible, les pàgines d'aquest llibre podria formular-se així: si els homes de tots el països, condicions i creences es transformen tan fàcilment en assassins, si els fanàtics de tota mena aconseguen tan fàcilment d'imposar-se com a defensors de la identitat, és perquè la concepció "tribal" de la identitat que preval encara al món sencer afavoreix aquesta desviació; és una concepció heretada dels conflictes del passat, que molts rebutjarien si l'examinessin de més a prop, però encara ens hi sentim lligats per costum, per falta d'imaginació o per resignació, i així contribuïm, involuntàriament, als drames que en el futur ens trasbalsaran de debò.

"Com més us impregneu de la cultura del país d'acollida, més podreu impregnar-lo de la vostra"; i després, "als altres": "com més un immigrant senti respectada la seva cultura d'origen, més s'obrirà a la cultura del país d'acollida".

Professorat

La primera part de l'activitat és una dinàmica de grup en què els alumnes, després de llegir el text, han d'argumentar en contra de possibles justificacions d'un atemptat.

Per tal de realitzar la dinàmica es proposa:

1. Lectura individual del text (4 minuts).
2. Treball per parelles on escriuen 3 arguments que impedeixen justificar els fets violents.
3. Compartir els arguments amb la parella i escollir un secretari que faci de portaveu.
4. Posada en comú en gran grup.
 - Quan fan les parelles, s'anoten les propostes en un únic full, sense repetir-ne cap.
 - Quan es fan els grups de quatre, les propostes s'anoten en un únic full. Només cal afegir les que no estiguin ja escrites en el full.
 - Per compartir-ho amb tot el grup classe, ho comenta primer el secretari d'un grup i cada grup aporta una qüestió diferent, evitant les repeticions.

Un cop feta la posada en comú, es proposa que els alumnes tornin a llegir el text d'una manera més pausada i intentin, individualment, donar resposta a les següents preguntes:

1. Què et sembla que vol dir el concepte "follia assassina". Coneixes algun exemple o personatge històric que pugui respondre a aquest concepte?

L'autor, amb aquest concepte, vol emmarcar totes aquelles persones que, en nom de la seva religió, raça o nacionalitat, maten a altres simplement perquè no són com ells. El criteri de selecció de la víctima és només perquè és diferent a mi (són d'una altra religió, raça o nacionalitat a la meva), no es té en compte els individus com a tals, sinó en funció del col·lectiu al qual pertanyen. Es justifica la matança perquè el seu col·lectiu se sent amenaçat per l'altre i l'única solució passa per exterminar-los a tots.

El cas històric més paradigmàtic és el nazisme a l'Alemanya, entre 1930 i 1945. Aquí les víctimes van ser els jueus, sobretot.

Un cas més recent seria el de l'antiga Iugoslàvia, durant la guerra de Bòsnia. Els serbis van entrar en territori bosnià amb la finalitat de dividir aquesta república i annexionar a Sèrbia grans extensions, tot i aplicant una política de neteja ètnica. Així, Slobodan Milošević promocionava una Gran Sèrbia on no hi tenien cabuda els bosnians ortodoxos ni els bosnians musulmans.

2. Coneixes alguna pel·lícula que parli d'aquest tema?

- *The Great Dictator* és una pel·lícula dirigida l'any 1940 per Charles Chaplin.
- *La vida és bella* de Roberto Benigni.
- *The pianist* de Roman Polanski.
- *La llista de Schindler* de Steven Spielberg.
- *La zona grisa* de Tim Blake Nelson.
- *Grbavica* de Jasmila Žbanić.
- *Lepa sela lepo gore* de Srđan Dragojević.
- *No Man's Land* de Danis Tanović.
- *The Peacemaker* de Mimi Leder.
- *Underground* de Emir Kusturica.

3. L'autor diu que no hi ha cap pertinença ètnica, religiosa, nacional o d'altra mena que predisposi a l'assassinat. Com ho podries argumentar?

A La Torà, l'Evangelí i l'Alcorà podem trobar exemples a favor de la trobada entre persones diferents, a favor del diàleg, de la igualtat entre persones i del respecte entre elles:

"Quan un immigrant vingui a instal·lar-se al costat vostre, en el vostre país..., considereu-lo com un nadiu, com un de vosaltres. Estima'l com a tu mateix" (Torà: Lev. 19.33-34).

"L'origen comú de tots els éssers humans, creats a imatge de Déu (Gènesi. 1,26).

"Ara veig de veritat que Déu no fa distinció de persones, sinó que es complau en els que creuen en ell i obren amb rectitud, de qualsevol nació que siguin..., és el Senyor de tots els homes" (Fets dels Apòstols. 10,34-35).

"Tracteu els altres com voleu que us tractin" (Evangeli Lluç 6,31).

"Oh, vosaltres, els homes us vam crear d'un home i una dona. Us vam constituir en poble i en nacions per tal que us conegueu entre vosaltres" (Alcorà: Sura 49,13).

"Si Déu ho hagués volgut, hauria fet de vosaltres una sola comunitat, però va voler provar-vos per al do que us va fer. Mireu de superar-vos els uns als altres en les bones accions. Un dia tornareu a Déu i, aleshores, Ell us il·luminarà a propòsit de les vostres diferències" (Alcorà: Sura V, verset 48).

"Cap de vosaltres no és veritablement creient fins que no vol per al seu germà allò que vol per a ell mateix." Mahoma: 13è dels 40 Hadiths de Nawawi.

El calendari interreligiós 2001-2002 publicat per l'Associació Unesco de Catalunya per al diàleg interreligiós, amb el títol de Lleis sagrades, opcions de vida, vol fer-nos veure la convergència moral que hi ha entre les religions:

"La diversitat de creences i de cultures de la humanitat deixa entreveure una convergència moral. N'és una prova, la regla d'or, que, en positiu o en negatiu, és present a la majoria de les tradicions religioses o filosòfiques. Amb la seva doble exigència de reciprocitat i d'altruisme, aquesta regla no ha perdut ni una mica d'actualitat, sempre que es vegi en els altres el conjunt de la humanitat i no es redueixi l'altre i el seu desig a la pròpia visió".

El 10 de desembre de 1948, l'Assemblea General de les Nacions Unides, reunida al Palau de Chaillot de París, aprovà i proclamà la Declaració Universal dels Drets Humans (Resolució 217 (III) A). Es tracta d'un document de trenta articles en què se subratllen els drets humans considerats bàsics i que s'apliquen, sense excepció, a tots els éssers humans. En l'actualitat, la majoria de països del món l'han signat.

Al Preàmbul de la Declaració, es pot llegir:

"La construcció d'un món solidari, sense injustícies ni violència, només és possible si totes les nacions i tots els individus ens esforcem a promoure, arreu del món, els drets i les llibertats d'aquesta Declaració".

Com a exemple, arguments en contra de la violència:

Article 1: Tots els éssers humans naixem lliures, amb els mateixos drets i amb la mateixa dignitat. Com que tenim raó i consciència, ens hem de tractar sempre amb respecte.

Article 2: Els drets que proclama aquesta Declaració són per a tothom. Encara que parlem una altra llengua, encara que tinguem el color de la pell diferent, encara que pensem d'una altra manera, encara que sigui una altra la nostra religió, tant si som pobres com si som rics, com si som d'un altre país.

Breu nota sobre la “L’estrany cas del Dr. Jekyll i Mr. Hyde”

És una novel·la d'intriga i misteri escrita per Robert Louis Stevenson. El doctor Jekyll descobreix una poció que permet el desdoblament de la personalitat en una part bona i una de dolenta. Quan se la beu, es converteix en Mr. Hyde, un home deformat que és capaç de cometre els crims més horrorosos. Jekyll arriba a no poder controlar les dues personalitats. Dues cartes permetran conèixer la veritat: resulta que una poció amb ingredients impurs va fer que l'experiment produís la transformació; però en acabar-se és impossible tornar a fer la poció efectiva, de manera que seria Hyde per sempre. La novel·la tracta el tema de l'oposició entre el bé i el mal dins la mateixa persona.

4.2.3 ACTIVITAT DE SENSIBILITZACIÓ DAVANT ELS PREJUDICIS PER L'ORIGEN CULTURAL

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

L'activitat d'anàlisi del curtmetratge està orientada a prevenir la precipitació en emetre un judici quan no es disposa de tota la informació, així com combatre els estereotips i els prejudicis en la nostra societat.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Alumnat

El teu professor et presentarà un vídeo de Youtube (Think for yourself. (2'28")).

<https://www.youtube.com/watch?v=XPyPM25boh0>.

1. Anota els aspectes més rellevants del vídeo.
2. Respon les preguntes que et farà el teu professor sobre el curtmetratge.

Professorat

El vídeo (Think for yourself. (2'28")) presenta una situació en la que els personatges, un home desconegut, és víctima de prejudicis mentre camina amb la seva gran bossa negra.

Enllaç al vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=XPpPM25boh0>

Proposta de treball:

1. Es comença a passar el vídeo, però al 0,45", es para i es pregunta als alumnes:

- Quins personatges han sortit?
 - Un home blanc jove d'aparença benestant (aquest pot ser que ningú s'hi hagi fixat, i és un personatge clau a la història).
 - Una dona blanca que passeja tranquil·lament amb una nena que, podem suposar, és la seva filla.
 - Un home amb una gran bossa negra que, per la seva aparença, no pertany a la comunitat majoritària del lloc on es desenvolupa l'acció.
- Com se sent la dona? Quina actitud té?
 - En un principi mostra recel per l'arribada de l'home amb la bossa negra, recel que ràpidament canvia a una sensació de preocupació a l'observar la bossa i que es transforma en por quan rep la mirada d'ell. Quan la seva filla li assenyala l'escena final, canvia totalment: fa una cara relaxada i de felicitat.
- Què pot portar l'home de la barba a la bossa negra?
 - No hi cap evidència del que pot portar, però pel seu tamany pot portar el que es necessita per a un viatge curt. Evidentment, el que s'imagina la dona per l'aspecte de l'home és un prejudici, ja que creu que pot ser armament, una bomba...
- Perquè creus que apareix la policia ?
 - No en tenim cap evidència però ho podem suposar:
 - Han rebut una trucada sobre la presència d'una persona sospitosa de cometre un delictes en aquest carrer.
 - Estant realitzant una actuació policial ordinària.

- Hi ha una amenaça real per a la població.
- Estan fent un seguiment d'una persona sospitosa.
- Què transmet la música?
 - El vídeo comença sense música, amb el so del caminar del primer home i de la dona.
 - La música, de la cantant irlandesa Enya, comença quan es veu l'home de la bossa que camina tranquil·lament en paral·lel a la dona i la seva filla, fet que fa centrar l'atenció en aquesta seqüència i fent, per tant, que oblidem l'altre personatge.
 - La música transmet una sensació de tranquil·litat i pau, a diferència de la preocupació i por que expressa la dona. És relaxant i meditativa. Crea un efecte d'espiritualitat i introspecció. La música acaba en el moment que la nena assenyala a la seva mare l'escena de l'home de la bossa amb la seva família i, en realitat, és l'element que fa de fil conductor de la història, deixant de banda els prejudicis.

2. S'acaba de passar el vídeo. Es pregunta als alumnes:

- S'han complert les hipòtesis?
 - Les hipòtesis de la dona no es compleixen, i segurament moltes de les que han fet els alumnes, ja que es fa un judici predeterminat sense tenir cap argument.

Això demostra que els estereotips més comuns entre la població majoritària podien portar-nos a relacionar la forma de vestir i l'aspecte d'una persona amb les accions que pot arribar a fer.
- Per què l'home de la corbata passa desapercebut a l'inici?
 - Per la seva imatge ens podem imaginar que pertany a la comunitat majoritària, i que no es fa estranya la seva presència en aquest lloc per la seva aparença. Al principi sembla que no ha de ser un dels personatges de la història, més aviat un extra.
- Com creus que se sent la dona ara? Quina actitud té?

- Se sent sorpresa, ja no té por. Quan veu l'escena familiar, el seu somriure denota felicitat i tranquil·litat.
- Què justifica l'actitud de la dona al començament?
 - En principi podríem dir que no hi ha cap justificació, no ha vist res de la conducta de l'home perquè pugui tenir por. Són els prejudicis que té com a persona que pertany a la cultura occidental sobre persones que per la seva aparença física i el nostre desconeixement responen a l'estereotip.
- Creus que degut a algun atemptat, hi ha hagut un procés d'estigmatització de persones pertanyents a la comunitat dels que l'han realitzat?
 - És possible que l'alumnat faci una reflexió simplista causa-efecte i faci culpable a tota una comunitat d'uns fets que realitzen un nombre molt limitat de persones. Sovint, es fonamenta l'estereotip en els *inputs* que es reben dels mitjans de comunicació, en allò que m'expliquen però que no ho contrastem.
 - Cal fer notar als alumnes que el prejudici implica tenir un sentiment desfavorable vers una persona que pertany a un grup, simplement a causa d'aquesta pertinença, suposant que té les qualitats atribuïdes al grup i que, en general, aquesta apreciació té molt poc a veure amb la realitat.
- Coneixes alguna situació que s'hagi donat semblant a la del vídeo? Explica-la. (Exemple: veure una persona abans de creuar-te pel carrer, i només pel seu aspecte pensar que et pot robar).

4.2.4. ACTIVITAT SOBRE EL FONAMENT DE LA PAU

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

En aquesta activitat es proposa un treball per connectar amb les emocions i el sentiment de compromís amb la pau. Les respostes dels alumnes, i el posterior treball en grup, han de servir per fer un exercici de reflexió que vagi més enllà de la comprensió del missatge del poema i desperti en ells l'empatia, alhora que rebutgin

accions que justifiquen la violència a partir de sentiments extremistes com l'odi, la venjança sobre situacions que es perceben com injustes, etc.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Alumnat

Llegeix amb atenció aquest poema de [Thich Nhat Hanh](#) i respon les preguntes que es proposen. És un poema contra la guerra i la importància de la pau, tant en un sentit intern com extern. També tens la versió original en anglès.

Recomanació	Promise me,
<p>M'has de prometre, m'ho has de prometre avui mateix, m'ho has de prometre ara que el tenim el sol sobre els nostres caps just en el zenit, m'has de prometre:</p>	<p>Promise me, promise me thisday, promise me now, whilethesun is overhead exactlyatthezenith, promise me:</p>
<p>Tot i que el colpegin com una muntanya d'odi i violència, tot i que et trepitgin i t'aixafin com un cuc, tot i que et desmembrin i esbudellin, has de recordar, germà, recorda: l'ésser humà no és el nostre enemic.</p>	<p>Even as they strike youdown with a mountain of hatredandviolence; even as theystep on youandcrushyou like a worm, even as theydismemberanddisembowelyou, remember, brother, remember:man is notourenemy.</p>
<p>Només la compassió és digne de tu, invencible, il·limitada, incondicional. L'odi mai deixarà que t'enfrontis a l'animal salvatge que hi ha a l'home.</p>	<p>Theonlythingworthy of you is compassion – invincible, limitless, unconditional. Hatredwillnever let youface thebeast in man.</p>
<p>Un dia, quan t'enfrontis sol a aquest animal salvatge, amb el teu valor intacte, els teus ulls plens de bondat, tranquils, (tot i que ningú els pugui veure) del teu somriure s'obrirà una flor. I aquells que t'estimen et veuran creuar deu mil mons de naixements i morts.</p>	<p>Oneday, whenyoufacethisbeastalone, withyourcourageintact, youreyeskind, untroubled (even as no oneseesthem), out of yoursmile will bloom a flower. Andthosewholoveyou will beholdyou across ten thousandworlds of birthanddyng.</p>
<p>Tot sol altre cop caminaré amb el cap inclinat, sabent que l'amor ha esdevingut etern. Sobre el camí llarg i rude, continuaran brillant el sol i la lluna.</p>	<p>Aloneagain, I willgo on withbenthead, knowingthatlove has becomeeternal. On the long, rough road, thesunandthemoon willcontinue to shine</p>

1. Qui és Thich Nhat Hanh? Què ens fa prometre?
2. Si l'ésser humà no és l'enemic, qui ho és?

3. El poema diu “en l’home hi ha un animal salvatge”. Com creus que és aquesta vessant salvatge dels humans? Creus que pot existir alguna forma perquè no faci mal?
4. Quin significat pot tenir que en enfrontar-nos a l’animal salvatge els que ens estimen ens veuran “creuar deu mil mons de naixements i morts”?
5. També afirma que ho farem sols, creus que es refereix a l’animal salvatge que tenim a dins? Per què?
6. Al final del poema un dels versos parla de “Sobre el camí llarg i rude”. A què creus que s’està referint? Relaciona-ho amb el que ha passat fa poc i que ens té tan afectats.

Un cop hagis contestat aquestes preguntes, comparteix les respostes a nivell de classe per valorar les diferents visions que tenen els teus companys.

Professorat

Treball a partir de la lectura de la poesia de [Thich Nhat Hanh](#).

Poema contra la guerra i per la resistència pacífica. També amb la seva versió original en anglès.

Recomanació	Promise me,
<p>M'has de prometre, m'ho has de prometre avui mateix, m'ho has de prometre ara que el tenim el sol sobre els nostres caps just en el zenit, m'has de prometre:</p> <p>Tot i que el colpegin com una muntanya d'odi i violència, tot i que et trepitgin i t'aixafin com un cuc, tot i que et desmembrin i esbudellin, has de recordar, germà, recorda: l'ésser humà no és el nostre enemic.</p> <p>Només la compassió és digne de tu, invencible, il·limitada, incondicional. L'odi mai deixarà que t'enfrontis a l'animal salvatge que hi ha a l'home.</p> <p>Un dia, quan t'enfrontis sol a aquest animal salvatge, amb el teu valor intacte, els teus ulls plens de bondat, tranquils, (tot i que ningú els pugui veure) del teu somriure s'obrirà una flor. I aquells que t'estimen et veuran creuar deu mil mons de naixements i morts.</p>	<p>Promise me, promise me thisday, promise me now, whilethesun is overhead exactlyatthezenith, promise me:</p> <p>Even as they strike youdown with a mountain of hatredandviolence; even as theystep on youandcrushyou like a worm, even as theydismemberanddisembowelyou, remember, brother, remember:man is notourenemy.</p> <p>Theonlythingworthy of you is compassion – invincible, limitless, unconditional. Hatredwillnever let youface thebeast in man.</p> <p>Oneday, whenyoufacethisbeastalone, withyourcourageintact, youreyeskind, untroubled (even as no oneseesthem), out of yoursmile will bloom a flower. Andthosewholoveyou will beholdyou across ten thousandworlds of birthanddyng.</p>

Tot sol altre cop caminaré amb el cap inclinat, sabent que l'amor ha esdevingut etern. Sobre el camí llarg i rude, continuaran brillant el sol i la lluna.	Alone again, I will go on with bent head, Knowing that love has become eternal. On the long, rough road, the sun and the moon will continue to shine
---	---

1. Qui és Thich Nhat Hanh? Què ens fa prometre?

Per contestar la primera part d'aquesta pregunta, els alumnes hauran de disposar d'accés a Internet per cercar informació al web. En els següents enllaços es pot trobar la informació necessària:

- Vikipèdia. https://ca.wikipedia.org/wiki/Thich_Nhat_Hanh
- Pàgina Thich Nhat Hanh a l'estat espanyol. <http://tnhspain.org/>
- Compte de Twitter. <https://twitter.com/thichnhathanh>.

A partir de la informació consultada a Internet, els alumnes han d'elaborar una resposta que inclogui:

- Thich Nhat Hanh va néixer al Vietnam l'any 1926.
- És un monjo budista, activista de la pau, escriptor i poeta.
- Principal impulsor del budisme zen als països occidentals.
- Es considera la segona autoritat del budisme al món després del Dalai Lama.
- Va ser proposat com a premi Nobel de la pau el 1967.
- Exiliat del seu país durant molts anys, va crear una xarxa de refugiats polítics.

La segona part d'aquesta pregunta és lliure. Una possible resposta és:

Amb aquest poema l'autor ens fa prometre que, malgrat passem mals moments i que en ocasions ens puguem sentir maltractats, no hem d'oblidar que les persones no són el nostre enemic.

2. Si l'ésser humà no és l'enemic, qui ho és?

Resposta lliure. Una possible resposta és:

Per a Thich Nhat Hanh, els éssers humans no són dolents per si sols, no cerquen fer mal a les altres persones, però en el seu interior dorm un "animal salvatge" que els pot portar a actuar moguts per l'odi i la confrontació. Així, no hem de buscar l'enemic en els altres, som nosaltres mateixos quan no sabem regular les nostres emocions i aquestes ens porten a actuar violentament.

3. El poema diu “en l’home hi ha un animal salvatge”. Com creus que és aquesta vessant salvatge dels humans? Creus que pot existir alguna forma perquè no faci mal?

Resposta lliure. Una possible resposta és:

Els humans, quan per algun motiu se senten amenaçats o pensen que alguna situació pot acabar sent perjudicial per a ells, tendeixen a tancar-se en ells mateixos i protegir-se. El problema comença quan aquesta auto-protecció es basa en l’atac a les persones, cultures o situacions que perceben com a contràries o perilloses per al seu benestar. La manera perquè aquest animal romangui adormit i no faci mal és la regulació de les emocions i la cerca de solucions no violentes als conflictes.

4. Quin significat pot tenir que en enfrontar-nos a l’animal salvatge els que ens estimen ens veuran “creuar deu mil mons de naixements i morts”?

Resposta lliure. Una possible resposta és:

Si aconseguim alliberar-nos de les emocions negatives, podrem afrontar els reptes de manera positiva, sense que “l’animal salvatge” es desperti. Si actuem així, les persones que tenim al nostre voltant ens veuran superiors, que superem els nostres sentiments i reaccions més bàsics.

El docent ha de fer destacar que la idea de “creuar deu mil mons de naixements i morts” està directament relacionada amb el budisme i la reencarnació. Així, si actuem de manera no-violenta, estarem en un estadi evolutiu elevat, com si ens haguéssim reencarnat moltes vegades. En aquest punt és interessant fer un paral·lelisme amb el món occidental, i comentar els estadis de l’evolució moral que desenvolupen nombrosos autors (Manuel Segura o Kohlberg, entre d’altres). Kohlberg parla de tres estadis en l’evolució de les relacions socials: en un primer estadi els éssers humans cerquen el propi benefici, en el segon s’amplia a la comunitat a la que es pertany, i finalment, en un tercer, es distancien les creences a favor dels interessos comuns.

5. També afirma que ho farem sols, creus que es refereix a l’animal salvatge que tenim a dins? Per què?

Resposta lliure. Una possible resposta és:

L’autor vol dir que per enfrontar-nos a la violència que existeix al món, cal començar canviant els nostres sentiments. Així, per acabar amb “l’animal salvatge” que viu en el nostre interior, és a dir, a la violència, l’odi o la venjança que tots podem mostrar, no

necessitem a ningú, ha de ser un canvi que comenci en nosaltres mateixos, fruit de la pròpia reflexió i evolució com a persones, potenciant l'empatia, l'assertivitat, la gestió positiva dels conflictes i el respecte a la diferència en un marc de valors compartits. En definitiva, ser ciutadans d'una societat democràtica.

6. Al final del poema un dels versos parla "Sobre el camí llarg i rude". A què creus que s'està referint? Relaciona-ho amb el que ha passat fa poc i que ens té tan afectats.

Resposta lliure. Una possible resposta és:

Aconseguir un món sense violència, en el que la veritable transformació comenci en els éssers humans, no és fàcil. Aquest món no es construirà a partir de noves lleis o per la força, sinó a partir de la veritable conscienciació de les persones. Així, malgrat la humanitat camini cap a un món sense violència, sempre podem trobar persones que encara no s'han enfrontat amb aquell "animal salvatge" que dorm al seu interior, i ens podem trobar amb accions com les ocorregudes recentment, on un grup de persones volen imposar les seves idees a partir del terror.

El docent pot destacar que els grans canvis a la humanitat han esdevingut a partir de processos llargs i no sempre senzills ni exempts de violència. Per exemplificar aquesta idea es pot fer esment al procés d'independència de la Índia i la lluita que va exercir Ghandi, com a model de procés pacifista, i a qualsevol altre procés revolucionari o conflicte.

Mòdul d'Intervenció Educativa davant processos de radicalització als centres educatius

INTRODUCCIÓ

La intervenció educativa dels centres hauria de concretar en mesures específiques i contextualitzades la proposta d'intervenció que faci la Junta Territorial d'Avaluació i Seguiment (JTAS).

L'objectiu d'aquesta intervenció educativa és aturar i revertir el procés de radicalització iniciat per l'alumne. Per dissenyar la intervenció és important partir de la realitat de cada alumne, és a dir, del seu nivell de radicalització, així com dels factors personals, familiars i del context que l'han portat a aquesta situació.

La proposta de mesures educatives ha de tenir en compte també la realitat del centre i del grup-classe. Això implicarà definir i dur a terme mesures educatives específiques per a l'alumne a nivell individual, però també mesures adreçades al grup.

Així mateix, les mesures educatives han de contemplar la coresponsabilitat de les famílies. En aquest sentit, pot resultar útil la carta de compromís educatiu, en concret els compromisos explicitats en els continguts específics addicionals de la carta que família i centre educatiu s'avinguin a adquirir, tal com indica l'article 7 del Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia de centres educatius.

L'equip directiu és qui assumeix la responsabilitat del disseny de la proposta i de la implementació, comptant amb el suport de l'EAP i l'orientador del centre. L'equip directiu ha de vetllar perquè l'acompanyament i seguiment de les mesures sigui liderat pel tutor de l'alumne o per un tutor individual designat, sempre comptant amb el suport del professor especialista d'orientació educativa. No obstant això, és important incidir en el fet que en situacions d'alta complexitat com aquesta, tot l'equip docent ha d'assumir la cotutorització per tal que, defugint de mesures esporàdiques i parcel·lades, es pugui donar una resposta integral, consensuada, coherent i coordinada.

MESURES EDUCATIVES AMB L'ALUMNAT

La proposta de mesures educatives per als alumnes que han iniciat un procés de radicalització ha de partir de la detecció dels factors que els han portat a aquesta situació. Només així, partint dels factors d'origen, podem aturar i revertir el procés de radicalització iniciat per l'alumne.

Per aquest motiu, caldrà fer una valoració detallada sobre quins són els factors personals, familiars o contextuals que més han incidit en l'alumne a l'hora d'iniciar el procés de radicalització. A continuació, s'ofereix una plantilla per valorar la situació dels factors esmentats.

Un cop detectats els factors, i tenint en compte tant l'observació duta a terme durant l'entrevista individual amb l'alumne i amb la família, com el nivell de radicalització i la valoració comunicats a la JTAS, el centre educatiu haurà de dissenyar mesures específiques per donar resposta a les necessitats marcades.

MODEL DE PLANTILLA DE VALORACIÓ

FACTORS VINCULATS AL DESENVOLUPAMENT PERSONAL	VALORACIÓ				
	Gens	Poc	Bastant	Molt	Observacions
▪ Gestió de les emocions					
▪ Procés identitari (identitat múltiple)					
▪ Arrelament al centre					
▪ Arrelament al territori					
▪ Expectatives d'èxit					
▪ Vincles amb companys					
▪ Influència xarxes socials					
FACTORS VINCULATS A L'ÀMBIT FAMILIAR	VALORACIÓ				
	Gens	Poc	Bastant	Molt	Observacions
▪ Expectatives respecte als fills					
▪ Participació en la vida del centre					
▪ Implicació en el procés escolar dels fills					
▪ Sentiment de pertinença i arrelament al territori					
FACTORS VINCULATS AL CONTEXT SOCIAL	VALORACIÓ				
	Gens	Poc	Bastant	Molt	Observacions
▪ Existència de grups radicalitzats i vincles					
▪ Manca d'arrelament al territori (participació en entitats de lleure i associacionisme)					

MESURES EDUCATIVES AMB EL GRUP CLASSE

Tal i com es va comentar en el mòdul de PREVENCIÓ DE PROCESSOS DE RADICALITZACIÓ ALS CENTRES EDUCATIUS de l'annex 4, un dels factors que pot facilitar que un alumne iniciï un procés de radicalització és la manca de vincles amb els seus iguals. En aquest sentit, les mesures educatives dissenyades pel centre educatiu han de tenir com a objectiu fonamental el reforç o la recuperació dels vincles amb els iguals, principalment en el marc del seu grup-classe.

Les propostes de treball amb el grup-classe haurien de contemplar els aspectes següents:

- **L'acollida.** En el cas que l'alumne, a causa del seu procés de radicalització, hagi fet absentisme, el centre ha de facilitar el retorn i la seva reincorporació mitjançant processos d'acollida que facilitin les relacions positives i el sentiment de grup.

Des del centre educatiu es poden dur a terme actuacions com:

- Sensibilitzar el grup-classe respecte l'acollida d'un alumne en procés de radicalització, perquè sigui capaç d'empatitzar i per crear un espai lliure d'estereotips i prejudicis. (Vegeu les [unitats didàctiques](#) del [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació](#))
 - Crear un clima d'acollida generador de vincles positius en el grup-classe. El Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres orientacions per al desenvolupament d'un [centre acollidor](#).
- **L'acompanyament.** L'alumnat que ha patit un procés de radicalització pot trobar-se en una situació de major vulnerabilitat que li dificulti percebre l'ajuda que se li ofereix i dur a terme accions transformadores. En aquest punt, l'acompanyament és fonamental. Cal comptar amb l'acompanyament dels adults, família i docents, però de manera especial, amb l'acompanyament dels iguals.

Des del centre educatiu es poden dur a terme actuacions com:

- Afavorir la tutoria individualitzada per potenciar l'acompanyament i l'orientació dels alumnes. En els Documents per a l'organització i la gestió

dels centres, els centres educatius poden trobar informació sobre [Orientació educativa i acció tutorial a l'ESO](#).

- Implicar l'alumnat en la creació d'un marc protector, preventiu i corrector de l'aïllament a través d'iniciatives com "el cercle d'amics", [tutoria entre iguals](#), alumnat ajudant, equip de mediació, etc.
- **El sentiment de pertinença.** Les mesures d'intervenció educativa amb el grup classe han d'aconseguir introduir canvis en les dinàmiques internes del grup per tal de facilitar el restabliment dels vincles relacionals i de confiança per ajudar l'alumne en situació de radicalització a sentir-se part del grup i trobar punts d'ancoratge emocional que li permetin anar transformant progressivament la seva situació. D'altra banda, cal impulsar aquelles actuacions que fomentin la **participació** en la vida del grup i del centre per, progressivament, anar assumint responsabilitats i protagonisme en el grup.

Des del centre educatiu es poden dur a terme actuacions com:

- Impulsar els [cercles de diàleg](#) i altres pràctiques restauratives que facilitin el sentiment de grup.
- Desenvolupar programes [d'educació socioemocional](#) per facilitar l'expressió dels sentiments i ser capaç d'empatitzar amb l'alumne que ha estat radicalitzat. En el tema [Educació socioemocional](#) de l'aplicació informàtica per a l'elaboració del [Projecte de convivència](#), que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres educatius, s'ofereixen orientacions i recursos per treballar aquests aspectes.
- Aplicar les activitats i recursos de gestió de les emocions d'aula (escolta activa, etc.) disponibles al document sobre **Desenvolupament personal** del [Suport lingüístic i social](#).
- Proposar [estratègies metodològiques](#) que ajudin a cohesionar el grup ([mètodes cooperatius, dos mestres a l'aula](#), etc.).
- Fomentar la participació de l'alumnat en el grup i en el centre per tal de crear o recuperar el sentiment de pertinença mitjançant les orientacions, recursos i eines que ofereix l'aplicació informàtica per elaborar el [Projecte de convivència](#), concretament del tema **Participació**.

A més d'aquestes orientacions i recursos, és important considerar la possibilitat de comptar com a mesura d'intervenció educativa el reforç de les mesures preventives que es descriuen en el mòdul de PREVENCIÓ DE PROCESSOS DE RADICALITZACIÓ ALS CENTRES EDUCATIUS de l'annex 4.

MESURES EDUCATIVES AMB LES FAMÍLIES

El caràcter multifactorial implícit en els processos de radicalització islamista precisa d'una resposta que contempli a tots els agents educatius, en especial a les famílies dels alumnes implicats. Així, la coresponsabilitat entre família i escola és especialment rellevant en aquests casos per tal de reforçar o restablir els vincles i la confiança que han de facilitar que l'adolescent aturi o reverteixi el procés de radicalització iniciat.

En el procés d'informació i comunicació a les famílies, cal tenir ben present la informació que hi poden aportar, amb l'objectiu de treballar conjuntament per ajudar el noi o noia. En alguns casos, però, abans de fer aquesta entrevista, si hi ha antecedents o sospites de radicalització per part del pare, la mare o algun altre familiar, caldrà contrastar aquesta informació amb els Mossos d'Esquadra per valorar l'oportunitat o no de la seva realització.

Com a regla general, la intervenció amb la família constarà de les següents fases:

1. Comunicació dels fets

Un cop confirmat el procés de radicalització islamista de l'alumne, haurem d'informar les famílies. En aquesta primera entrevista caldrà compartir què són els processos de radicalització i quines conseqüències poden comportar per al seu fill o filla.

Recomanacions generals per a l'entrevista

- És important que es faci una presentació clara, amb una comunicació calmada.
- És important utilitzar les eines de comunicació adequades (empatia, missatges en primera persona, etc.) per no alarmar excessivament la família.
- És important explicitar que l'escola i la família tenen el mateix objectiu i per això es demana col·laboració i compromís.
- Compartir amb la família els indicis o els fets coneguts pel centre, sense minimitzar-los ni sobredimensionar-los.

- Preguntar a la família quina és la seva opinió sobre els fets i com s'ha sentit per poder tenir referències sobre el seu posicionament.
- Demanar a la família si els seus fills i filles els han explicat alguna cosa per poder contrastar la informació.
- Explicar a la família que el centre treballa de manera preventiva amb un protocol d'actuació per a aquests casos i que es compta amb la col·laboració d'altres agents educatius.
- Es recomana transmetre confiança en el fet que les coses poden millorar.

2. Comunicació de mesures educatives

Un cop informada la família, caldrà comunicar-li quines són les mesures educatives programades per tal de fer front a la situació i que el seu fill aturi i reverteixi el procés de radicalització iniciat.

De la mateixa manera, caldrà cercar la complicitat per donar coherència a les actuacions. Els [continguts específics addicionals de la carta de compromís educatiu](#) són una bona eina per recollir les propostes i compromisos que adquireixen el centre i la família i així facilitar-ne un treball coherent i coordinat.

3. Orientacions sobre els factors d'àmbit familiar que han intervingut en el procés de radicalització

A més de les mesures educatives acordades i recollides en els continguts específics addicionals de la carta de compromís educatiu, des del centre educatiu cal facilitar a les famílies orientacions i recursos per reforçar l'acció des de casa.

L'acció del centre cap a la família ha d'anar encaminada a reforçar o corregir aquells factors d'àmbit familiar que hagin pogut estar determinants en el procés iniciat per l'alumne (*vegeu l'apartat Factors de risc vinculats a l'àmbit familiar de l'annex 4*), en concret aquells que fan referència a:

- La falta d'expectatives pròpies i/o respecte als fills.
- La baixa participació i implicació de les famílies en els processos escolars i la vida del centre.

- La manca de sentiment de pertinença i d'arrelament a la societat.

4. Orientacions sobre l'acompanyament familiar per aturar i revertir el procés de radicalització

D'altra banda, és important orientar les famílies sobre com actuar a casa un cop detectat el problema. Entre les orientacions més rellevants que podem fer arribar a les famílies, en destaquen:

- **Tingueu un discurs clar, coherent i contrari** al procés de radicalització. Cal fer reflexionar a les famílies sobre com la seva posició davant el fenomen de la radicalització pot influir en els seus fills.
- **Reaccioneu amb calma i trobeu un temps per parlar** amb els fills. És important que la família copsi aquells elements o idees que han portat al seu fill a iniciar un procés de radicalització.
- **Qüestioneu les seves idees** i ajudeu-lo a reflexionar, tot evitant els sermons.
- **Feu-lo reflexionar** sobre el fet que discriminem altres persones només perquè no comparteixen les seves idees, i sobre la importància de respectar les creences religioses dels altres, rebutjant qualsevol tipus de violència com a mitjà per defensar el que ells creuen.
- **Observeu el seu comportament, els amics, les activitats que realitza** en el seu temps lliure, etc., per detectar possibles canvis en les seves rutines o amistats.
- Feu-li veure les possibles **conseqüències personals, socials i legals** de la seva conducta.
- Feu-li sentir, si és el cas, que **valoreu l'esforç** que fa per canviar la seva actitud.
- **Col·laboreu amb el centre educatiu informant** de tot allò que considereu rellevant i **treballeu amb el tutor** del vostre fill o filla per cercar plegats recursos que l'ajudin a aturar i revertir el procés de radicalització.
- **Demaneu ajut psicològic o altre tipus de suport familiar**, en cas que sigui necessari.

DERIVACIONS A ALTRES SERVEIS

En el cas que es cregui convenient, es realitzarà la derivació a diferents serveis que puguin col·laborar, en el marc de les seves competències, en els procediments per aturar o revertir el procés de radicalització iniciat per l'alumne.

Derivació a l'Equip d'Assessorament Psicopedagògic (EAP)

Un cop determinat que un alumne es troba en un procés de radicalització, el centre educatiu farà la demanda d'intervenció d'un professional de l'EAP perquè valori i informi sobre la situació de l'alumne i faci les orientacions oportunes. Es demanarà a l'EAP la col·laboració per redissenyar el pla d'intervenció educativa i perquè realitzi un seguiment específic de l'alumne.

Derivació a Serveis Socials

En els casos en què es detecti que el procés de radicalització s'ha originat, en part, per qüestions vinculades a l'àmbit familiar i que, per tant, l'alumnat pot estar en situació de risc o de desemparament, caldrà que la direcció del centre els derivi als Serveis Socials Bàsics de la zona on viu la família del menor d'edat, comunicant per escrit el cas a aquests serveis de primer nivell. Els Serveis Socials Bàsics seran els encarregats de fer l'estudi de la situació i valorar, si s'escau, la derivació del cas als Serveis Socials Especialitzats (EAIA) en cas que es consideri que l'infant es troba en una situació de risc de desemparament.

Derivació al Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ)

En el cas que es valori que l'alumne necessita d'una consulta especialitzada en salut mental, l'Equip d'Assessorament Psicopedagògic (EAP) pot aconsellar la família que faci aquesta demanda al pediatre o metge de família que és qui fa la derivació al Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil.

.....

SEGUIMENT DELS CASOS

Per tal de fer el seguiment dels casos, es proposa recollir informació dels diferents processos i fases de la proposta de mesures d'intervenció educativa.

En primer lloc, es proposa enregistrar les actuacions educatives adreçades a l'alumnat, el grup-classe i les famílies així com la valoració de cadascuna d'elles.

	DESCRIPCIÓ DE L'ACTUACIÓ	VALORACIÓ
Alumne	<ul style="list-style-type: none">• .• .	
Grup-classe	<ul style="list-style-type: none">• .• .	
Famílies	<ul style="list-style-type: none">• .• .	
Altres	<ul style="list-style-type: none">• .• .	

Així mateix, seria interessant complementar novament el registre dels possibles factors personals, familiars o contextuals que es va valorar que més havien incidit en l'alumne a l'hora d'iniciar el procés de radicalització per tal d'analitzar els canvis (*vegeu l'apartat Mesures educatives amb l'alumnat d'aquest document*). Podeu trobar la plantilla a la pàgina següent.

Tenint en compte que la detecció del procés de radicalització de l'alumne va ser possible atenent a uns indicadors, un altre element a valorar en el procés de seguiment és si els indicis detectats han experimentat algun canvi.

Amb la informació recollida, l'equip directiu podrà fer propostes de millora de les mesures educatives implementades.

Finalment, serà la direcció del centre qui faci arribar la recopilació d'informació així com les propostes de millora a la Junta Territorial d'Avaluació i Seguiment (JTAS) perquè en faci la valoració i seguiment pertinent.

FACTORS VINCULATS AL DESENVOLUPAMENT PERSONAL	VALORACIÓ				
	Gens	Poc	Bastant	Molt	Observacions
▪ Gestió de les emocions					
▪ Procés identitari (identitat múltiple)					
▪ Arrelament al centre					
▪ Arrelament al territori					
▪ Expectatives d'èxit					
▪ Vincles amb companys					
▪ Influència xarxes socials					
FACTORS VINCULATS A L'ÀMBIT FAMILIAR	VALORACIÓ				
	Gens	Poc	Bastant	Molt	Observacions
▪ Expectatives respecte als fills					
▪ Participació en la vida del centre					
▪ Implicació en el procés escolar dels fills					
▪ Sentiment de pertinença i arrelament al territori					
FACTORS VINCULATS AL CONTEXT SOCIAL	VALORACIÓ				
	Gens	Poc	Bastant	Molt	Observacions
▪ Existència de grups radicalitzats i vincles					
▪ Manca d'arrelament al territori (participació en entitats de lleure i associacionisme)					